

Lähestymiskiellon hakeminen - Case Itä-Uudenmaan käräjäoikeus

Veera Rajamäki

2020 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Lähestymiskiellon hakeminen - Case Itä-Uudenmaan käräjäoikeus

Veera Rajamäki
Oikeustradenomi
Opinnäytetyö
Huhtikuu, 2020

Veera Rajamäki

Lähestymiskielion hakeminen - Case Itä-Uudenmaan kärjäoikeus

2020

Sivumäärä 65

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää lähestymiskieltoa, sen eri muotoja ja sen hakuprosessia. Tavoitteena on helpottaa hakuprosessin ymmärrettävyyttä sekä mahdollisesti kehittää valtakunnallista oikeusministeriön alaista lähestymiskieltohakemusta sisällöllisesti. Tavoitteena on selvittää mitä lähestymiskielto tarkoittaa, mitkä ovat sen edellytykset ja muodot sekä miten lähestymiskieltoa haetaan ja mitkä tiedot ovat välttämättömiä hakemuksen menestymisen kannalta.

Opinnäytetyö toteutetaan toimeksiantajalle Itä-Uudenmaan kärjäoikeuden kanslialle, jonka lopputuloksena on tuottaa ohje lähestymiskieltohakemuksen täyttämiseen. Ohje, joka sisältää myös keskeisimmät asiat, joita tulee ottaa huomioon hakemusta täyttäessä. Ohjeet laaditaan lähestymiskieltoasioita käsitteleviä kärjätuomareita haastatteleamalla ja hyödyntämällä tietoperustalla opittuja asioita.

Tämän vuoksi tietoperustassa käsitellään lähestymiskieltoa yleisesti, sen edellytyksiä, eri muotoja, hakemusta ja siihen liittyvää prosessia. Tietoperusta käsittelee oikeusmuotoilua siksi, että haastattelujen avulla opinnäytetyön tuloksena tarkoituksena on laatia ehdotelma uudesta asiakasystävällisemmästä lähestymiskieltohakemuksesta.

Opinnäytetyöprosessi eteni aikataulussaan ja sen toiminnallisen osuuden tuotokset valmistuivat vasta loppuvaiheessa, joten näyttöä ohjeen hyödyllisyydestä ei ole ehditty keräämään. Kehitelty lähestymiskieltohakemus sekä täyttöohje lähetettiin valtakunnallisia lomakkeita ja ohjeita hallinnoivalle taholle.

Asiasanat: Lähestymiskielto, Lähestymiskieltohakemus, oikeusmuotoilu

Veera Rajamäki
Veera Rajamäki

Applying for a restraining order - Case of District court of Itä-Uusimaa

2020 2020 Pages 65

The purpose of this thesis was to do research about a restraining order, its various forms and the process connected with it. The aim was to make the application process easier to understand, and possibly to develop the nationwide Ministry of Justice's standstill form of restraining orders application. The purpose was to clarify for people what a restraining order means, what are its conditions and forms, how to apply for a restraining order and what information is necessary for an application.

The final thesis was made for to the District Court of Itä-Uusimaas Office of Vantaa, the result of which is to provide instructions on how to fill in an application for a restraining order, which also contains the key points to be considered when filling the application. The guidelines were prepared by interviewing district court judges with restraining orders and utilizing the lessons learned from the knowledge base.

For this reason, the theory is based on restraining orders basics, its conditions, its various forms, the application and the related process. The knowledge base deals also with legal design because the purpose of the thesis, through interviews, is to make a suggestion to the Ministry of Justice for a new, more customer-friendly application for restraining orders.

The final thesis process proceeds on schedule and its active part will be finished just before publishing. For that reason, there is not any deliberation on how the instruction is working or what the Ministry of Justice has done with the new suggestion of restraining orders form. The suggestion was sent to the Ministry.

Keywords: Restraining order, applying a retsraining order, legal desing

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Lähestymiskielto.....	8
2.1	Perusmuotoinen- ja laajennettu lähestymiskielto.....	10
2.2	Perheensisäinen lähestymiskielto.....	12
2.3	Väliaikainen lähestymiskielto	14
3	Lähestymiskiellon määräämisen edellytykset	15
4	Sijaisedunvalvonta lähestymiskieltoasiassa.....	16
5	Lähestymiskiellon kesto	18
6	Lähestymiskiellon hakeminen	19
6.1	Lähestymiskieltohakemus	22
7	Oikeusmuotoilu	24
8	Case Itä-Uudenmaan käräjäoikeus.....	28
8.1	Kysely.....	29
8.2	Kohderyhmä.....	32
9	Kyselyvastaukset	32
9.1	Lähestymiskiellon muodon määrittäminen	33
9.2	Perustelut	34
9.3	Perheen sisäisen lähestymiskiellon lisämääräykset	35
9.4	Laajennetun lähestymiskiellon uudelleen määrittely ja sen lisämääräykset	35
9.5	Todistelu	36
9.6	Lähestymiskiellon kesto.....	37
9.7	Väliaikainen lähestymiskielto	37
9.8	Muut vaatimukset ja lisätiedot.....	38
9.9	Sijaisedunvalvonta	38
9.10	Kehitysehdotukset	38
10	Lopputulos.....	39
10.1	Lähestymiskieltohakemuslomake	40
10.2	Lähestymiskieltohakemuksen täyttöohje	44
11	Johtopäätökset	46
	Lähteet.....	50
	Kuviot	53
	Liitteet	56

1 Johdanto

Lähestymiskiellosta on annettu laki lähestymiskiellosta (898/1998) (jäljempänä lähestymiskiellolaki), joka määrittelee lähestymiskiellon edellytykset, sen käsittelyn ja sitä koskevat muut erinäiset säädökset. Lähestymiskiellolaki on tullut voimaan vasta 1. tammikuuta 1999, joten laki on suhteellisen uusi, eikä tätä ennen ole ollut mahdollisuutta turvata itseään ennalta ehkäisevästi rikoksen uhalta tai häirinnältä, jota on kokenut toiselta henkilöltä. Lyhyesti käsitteenä lähestymiskielto tarkoittaa henkilön hengen, terveyden, vapauden tai rauhan suojaamista toiselta henkilöltä kieltämällä häntä ottamaan yhteyttä suojattavaan henkilöön.¹ Lähestymiskielto voidaan määrätä tilanteista riippuen eri muotoisina, nämä eri muodot ovat väliaikainen-, perusmuotoinen-, laajennettu- sekä perheen sisäinen lähestymiskielto.²

Opinnäytetyö käsittelee lähestymiskieltoa yleisesti sekä etenkin sen hakemisprosessia. Tietoperustan tarkoituksena on selvittää mitä lähestymiskiellolla tarkoitetaan ja mitkä ovat sen eri muodot. Tämän lisäksi se keskittyy lähestymiskiellon hakemisprosessiin siltä osin mistä ja miten kieltoa voi hakea, mikä on toimivaltainen viranomainen sekä hakemuksen sisältöön. Tietoperustan aiheet on rajattu tukemaan opinnäytetyön toiminnallisen osuuden toteuttamiseksi tarvittavaa tietoa ja oppeja.

Opinnäytetyön toimeksiantaja on Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden Vantaan kanslia. Itä-Uudenmaan käräjäoikeus on valtion yleinen tuomioistuin, joka koostuu Vantaan, Hyvinkään, Järvenpään sekä Porvoon yksiköistä, jotka ovat ennen toimineet itsenäisinä tuomioistuimina, mutta ovat yhdistyneet sittemmin 2019 vuoden alusta³. Tarkoituksena on laatia lähestymiskieltohakemuksen täyttöohje heille, jotka tulevat hakemaan lähestymiskieltoa paikan päältä. Täyttöohje on tarkoitettu laatia niin, että se on ymmärrettävä ja sen avulla täytettävää hakemusta ei tarvitsisi enää täydennyttää hakijalta. Ennen opinnäytetyön aloittamista olen myös selvittänyt, että asiakkaat hakevat hakemuksia kansliasta, jotta ohjeen laatiminen on varmasti hyödyllistä.

Lähestymiskieltohakemuksista valtaosa on puutteellisia ja usein niistä puuttuu tietoja, joita ilman asiaa ei täydennyttämättä voida laittaa käsiteltäväksi. Tämä myös hidastaa prosessia, jolloin suojattava ei välttämättä saa tarvittavaa suojaa niin pian kuin se olisi mahdollista.

¹ HE 144/2003, 4.

² Laki lähestymiskiellosta 898/1998.

³ Toimintakertomus 2018, 6; Oikeus.fi 2019.

Näin ollen opinnäytetyöni tuloksen tarkoitus on lisätä ymmärrettävyyttä sekä helpottaa asiakasta hakemuksen täyttämässä sekä vähentää puutteellisten hakemusten toimittamista käräjäoikeuteen. Tämä puolestaan helpottaa myös käräjäoikeuden henkilökuntaa lähestymiskieltoasioiden käsittelyn osalta.

Opinnäytetyön toisena tarkoituksena on laatia myös haastatteluiden pohjalta paranneltu lähestymiskieltohakemusohje. Vielä nykypäivänäkin monet valtakunnalliset ohjeet ja lomakkeet ovat vaikeasti ymmärrettäviä tavallisten henkilöiden näkökulmasta, sillä niissä esiintyy paljon ammatillista sanastoa. Uusi lomakemalli sekä täyttöohje on määrä lähettää oikeusministeriölle, jolloin he voivat kehitysehdotukseni pohjalta hyödyntää sitä lomakkeen kehittämiseen tai käyttää sitä sellaisenaan. Ja myös koska ohje sekä hakemuslomake ovat laadittu saman tutkimuksen pohjalta ja lähestymiskieltoa haetaan valtakunnallisesti, samalla tavalla oikeusministeriö voi halutessaan hyödyntää ohjetta myös valtakunnallisesti.

Pääasiallisena tavoitteena on siis koota mahdollisimman helppolukuinen ja ymmärrettävä ohje lähestymiskieltohakemuksen laatimiseen ja siinä huomioitaviin asioihin, kuten sijaisedunvalvojan tarpeeseen. Ohje ei kuitenkaan ota kantaa avustajan tarpeeseen, sillä kuten myös muissakin käsiteltävissä asioissa, tuomioistuimien ei saa ottaa puolueellisesti kantaa osapuolten edun kannalta katsottaviin asioihin. Lisäksi tavoitteena on lisätä ihmisten tietoisuutta siitä, mitä lähestymiskieltoilla tarkoitetaan ja miten sitä voidaan hakea.

Opinnäytetyöni tutkimusongelma vastaa kysymyksiin:

- miten lähestymiskieltoa haetaan
- onko prosessia mahdollista helpottaa
- onko nykyisessä hakemusasiakirjassa puutteita ja miten sitä voisi parantaa
- miten tuottaa helppolukuista juridista asiaa

Opinnäytetyön tutkielman pääasiallinen tarkoitus on selvittää voimassaolevan oikeuden sisältöä koskien lähestymiskieltoa. Näin ollen siinä käytetään oikeusdogmaattista eli lainopillista tutkimusmenetelmää, joka keskittyy nimenomaisesti lakien ja tämän hetkisen oikeuden tulkintaan. Koska tutkielma on suunnattu niin sanotuille maallikoille eli kansalaisille, jotka eivät tunne oikeustieteellisiä termejä niin hyvin.⁴ Opinnäytetyön tavoitteen saavuttamiseksi on tärkeää, että sekä tietoperusta, että täyttöohje ja lomakemalli ovat sisällöltään nykyisten

⁴ Hirvonen 2011, 21-22

säädösten mukaiset, jotta lopputulos olisi käyttökelpoinen. Lainoppi pitää sisällään myös kahdenlaisia kannanottoja: normi- ja tulkintakannanottoja. Näiden osalta opinnäytetyössä otetaan kantaa kummallakin tavalla. Normikannanotto tarkoittaa suurempia lainauksia laeista ja säädöksistä, kun taas tulkintakannanottoon voidaan sisältää esimerkiksi väite siitä millaisiin asioihin laissa määritelty kohta vaikuttaa. Opinnäytetyössä normikannanotolla voidaan tuoda esille tämän hetkiset säännökset ja tulkintakannanotolla pystytään enemmän auttamaan lukijaa laintulkitsemissä.⁵

Opinnäytetyöni toisena tutkimusmenetelmänä on hyödyntää oikeussosiologiaa. Oikeussosiologia tutkii oikeutta yhteiskunnallisesta näkökulmasta ja sen tarkoituksena on hahmottaa oikeuden ja yhteiskunnallisten toiminta-alueiden välistä vuorovaikutusta.⁶ Tätä kuitenkin hyödynnän lähinnä sivuten. Tämä kuitenkin tukee tutkimustani siten, että lähestymiskieltohakemuksen laatii yleensä lähestymiskieltoa tarvitseva henkilö tai hänen avustajansa. Kun puolestaan muissa rikosasioissa teonkuvauksen laatii ja syytteen nostaa syyttäjä esitutkinnan pohjalta, jota lähestymiskieltoasiassa ei varsinaisesti ole. Tämän vuoksi siis tutkimuksessani on hyvä tarkastella myös vuorovaikutusta esimerkiksi lähestymiskieltohakemuksen hylätyksi tai tutkimatta jättämisen ehkäisyn vuoksi, kun tarkoituksena on helpottaa hakemista.

Opinnäytetyössäni hyödynnän myös oikeusmuotoilua, jonka keinoin laadin kehitysehdotuksen nykyisestä lähestymiskieltohakemuksesta. Oikeusmuotoilu tarkoittaa juridisten asiakirjojen saattamista ymmärrettävämpiin muotoihin etenkin sen kieliasun kannalta. Oikeusmuotoilua hyödyntämällä pystyn tutkimukseni avulla kehittämään nykyistä lähestymiskieltohakemusta selkeämmäksi etenkin sen kieliasua ajatellen.⁷

2 Lähestymiskielto

Henkilö, jolla on perustellusti aihetta olettaa, että henkilö joka uhkaa hänen henkeään, terveyttään, vapauttaan tai rauhaansa rikoksella tai muutoin vakavasti otettavalla häirinnällä, on yleisesti ottaen oikeutettu saamaan lähestymiskiellon uhkaavaa henkilöä vastaan. Mikäli tuomioistuin on määrännyt henkilöiden välille lähestymiskiellon, se tarkoittaa sitä, ettei

⁵ Hirvonen 2011, 22.

⁶ Hirvonen 2011, 29.

⁷ Legal Tech Lab.

lähestymiskieltoon määrätty saa tavata, muulla tavalla ottaa yhteyttä tai tarkkailla suojattavaa henkilöä.⁸

Tyypillisin tilanne, johon lähestymiskieltoa voidaan hyödyntää, on kun esimerkiksi entinen puoliso tai asuinkumppani aiheuttaa jatkuvaa häirintää yhteydenotoilla sekä vierailuyrityksillä. Näissä tilanteissa toinen osapuoli yleensä käyttäytyy aggressiivisesti sekä uhkaa sanallisesti toisen henkeä ja terveyttä, jolloin on perusteltu aihe olettaa, että ainakin rikoksen uhka on olemassa. Toisenlaiset tilanteet, joissa kieltoa voidaan hyödyntää, on esimerkiksi aikuisen lapsen pyrkiessä kiristämään rahaa vanhemmaltaan uhkaamalla tätä rikoksella.⁹

Sen lisäksi, että lähestymiskieltoa voi hakea kuka vain, sitä voidaan myös hakea ketä vain vastaan, joka menettelee niin, että perusteltu uhka tai häirintä on olemassa. Lähestymiskieltoa koskevien säännökset eivät rajoita lähestymiskieltoa vain ennalta toistensa tuntemien henkilöiden välille vaan kieltoa on mahdollista hakea jokaista kohtaan, jota vastaan lähestymiskielon edellytykset ovat olemassa. Esimerkiksi mikäli henkilö on ollut tyytymätön jonkin tahon tekemään ratkaisuun ja tämän johdosta kohdistaa häirintää tai uhkaa nimenomaan tätä päätöksen tekijää kohtaan voidaan katsoa, että lähestymiskiellon edellytykset täyttyvät. Toisenlainen tilanne, jossa uhan ja häirinnän edellytykset voivat olla olemassa voisi olla esimerkiksi sellainen, että häiritsijä ilman syytä toistuvasti seuraa ja näyttäytyy henkilön työ- ja asuinalueella ilman, että hänen olisi tarkoitus ottaa seuraamaansa henkilöön yhteyttä. Tällainen on mahdollista kokea uhkaavana ja täten se muodostaisi edellytyksen mukaisen sietämättömän häirinnän edellytykset.¹⁰

Jotta lähestymiskielto suojaisi uhkaa kokevaa henkilöä, on lähestymiskiellon rikkomisen rangaistavuudesta säädetty rikoslaisissa (39/1889). Mikäli henkilö, jota kohtaan on asetettu lähestymiskielto, rikkoo käräjäoikeuden ratkaisun mukaista kieltoa, on häntä rangaistava tuomiolla lähestymiskiellon rikkomisesta sakkoon tai enintään yhden vuoden vankeusrangaistukseen. Tulee kuitenkin huomioida, että lähestymiskieltoain (898/1998) 3 §:n 4 momentin mukaan, jos kieltoon asetettu henkilö ottaa yhteyttä ilmeisen tarpeellisen tai asiallisesti perustellun syyn vuoksi, ei tätä katsota lähestymiskiellon rikkomisena. Tällaisina yhteydenottoina voidaan pitää esimerkiksi ilmoittaminen yhteisen lapsen vakavasta sairastumisesta tai onnettomuudesta.¹¹

⁸ HE 144/2003, 4.

⁹ Jokela 2018, 972; HE 144/2003, 5.

¹⁰ Turun hovioikeus 1077/2017.

¹¹ Helminen, Kuusimäki & Rantaeskola 2012, 704.

Lähestymiskiellon tarkoituksena on oikeuttaa kuka tahansa hakemaan itselleen turvaa perustelluista syistä kokiessaan uhkaa. Lähestymiskiellon perimmäisenä tarkoituksena on myös turvata fyysistä koskemattomuutta, sekä minimoida toiseen henkilöön kohdistuvaa psyykkistä väkivaltaa.¹² Yleensä jokaisen tulee hakea lähestymiskielloa itse, mutta esimerkiksi mikäli suojattava henkilö on alaikäinen, voi lapsen huoltaja tehdä hakemuksen alaikäisen lapsensa puolesta. Lähestymiskielloa voidaan hakea myös yhdessä niin, että usea henkilö hakee kielloa samaa henkilöä kohtaan samalla hakemuksella tai vastaavasti yksi henkilö voi samassa hakemuksessa hakea kielloa useampaa henkilöä kohtaan.¹³

Suomessa lähestymiskiellolla ei kuitenkaan pystytä suojaamaan henkilöä, mikäli suojattava ja henkilö, jota vastaan kielloa haetaan asuvat samassa asunnossa, ellei kyseessä ole perheen sisäinen lähestymiskiello. Tämä tarkoittaa siis sitä, että henkilöiden on virallisesti asuttava eri osoitteissa ja mikäli vastapuolet asuvat samassa osoitteessa tulee toisen muuttaa pois ennen kuin lähestymiskiello voidaan määrätä. Tällöin kuitenkin lähestymiskiellon (898/1998) 2 luvun 8 §:n 3 momentin mukaan on mahdollista turvautua sosiaaliviranomaiseen tai turvakohtien palveluihin. Näin ollen kuitenkin kuka vain on oikeutettu hakemaan lähestymiskielloa kokiessaan edellä mainitun kaltaista uhkaa.¹⁴

Kuten jokaisessa muussakin rikosasiassa, myös lähestymiskielloasiat tulee käsitellä yksilöllisesti. Tämä tarkoittaa sitä, ettei lähestymiskielloakaan määrätä kuin siinä laajuudessa kuin mikä on välttämätöntä. Tämän vuoksi lähestymiskiello voidaan määrätä eri muotoisina, joilla pystytään puuttumaan tilanteisiin tarvittavalla voimakkuudella.¹⁵ Suomen lähestymiskiellolaki (898/1998) käsittää lähestymiskiellolle neljä eri muotoa: perusmuotoisen-, laajennetun- sekä perheensisäisen lähestymiskiellon. Näiden lisäksi edellä mainitun lain mukaisesti lähestymiskiello voidaan määrätä myös väliaikaisena.

2.1 Perusmuotoinen- ja laajennettu lähestymiskiello

Tavallisimmin lähestymiskiello määrätään perusmuotoisena- tai laajennettuna. Perusmuotoisen lähestymiskiellon pääasiallisena sisältönä on, ettei kielloon määrätty henkilö saa tavata,

¹² Lappi-Seppälä 2000, 442; HE 41/1998, 4.

¹³ Ropponen 1999, 6.

¹⁴ HE 144/2003, 5.

¹⁵ Oikeusministeriö & Sisäasiainministeriön poliisiosasto.

muilla keinoin lähestyä tai ottaa yhteyttä suojattavaan henkilöön sekä esimerkiksi lahjojen lähettäminen suojatulle on kiellettyä. Muilta osin kiellon laajuus määräytyy sen mukaisesti, haetaanko toista henkilöä vastaan perusmuotoista-, laajennettua vai perheen sisäistä lähestymiskieltoa.¹⁶

Vaikkakin pääsääntöisesti kieltoon määrätyllä henkilölle ei ole oikeutta olla yhteydessä tai lähestyä suojattua henkilöä, ei kielto estä menettelyä toisin päin eli suojatulla on mahdollisuus ottaa halutessaan yhteyttä henkilöön, jota kielto koskee. Tämä voi kuitenkin aiheuttaa väärinymmärryksiä kiellon rajoituksia ajatellen eli kieltoon määrätty voi ajatella yhteydenoton niin, että tällöin myös hänen yhteydenottonsa olisi sallittua.¹⁷

Lähestymiskieltoon määrätyn henkilön sallituiksi yhteydenotoiksi luetaan esimerkiksi ilmeisen tarpeelliset sekä asiallisista syistä tehdyt yhteydenotot. Tällaisia tilanteita voi olla ilmoittaminen yhteisen lapsen vakavasta sairastumisesta tai hänen joutumisesta onnettomuuteen.¹⁸ Tarpeellisina yhteydenottoina voidaan pitää myös yhteydenotot, jotka käsittelevät yhteisen omaisuuden osittamista¹⁹.

Toisinaan kuitenkin lähestymiskiellon (898/1998) 1 luvun 3 §:n 3 momentin mukaisesti voidaan katsoa, ettei edellä mainitun tapainen lähestymiskielto koskien yhteydenpidon kieltämistä ole riittävää rikoksen uhan tai muunlaisen häirinnän estämiseksi. Tällöin voidaan lähestymiskiellon sisältöä laajentaa koskemaan esimerkiksi kieltämällä henkilön oleskelu suojattavan asunnon, työpaikan tai muun erikseen määritellyn alueen läheisyydessä (Laajennettu lähestymiskielto). Vaikka lähestymiskielto määrättäisiin ensin perusmuotoisena, on myöhemässä vaiheessa tätä mahdollista laajentaa.²⁰

Laajennetulla lähestymiskiellolla estetään lähestymiskiellon (898/1998) 1 luvun 2 §:n mukaisesti suojattavaan kohdistunut häirintä niillä alueilla, joissa suojattava yleensä oleskelee. Tarkoituksena on myös luoda hänelle turvallisuuden tunnetta liikkuessaan näillä alueilla. Kodin ja työpaikan lisäksi muuna erikseen määriteltynä paikkana voidaan pitää esimerkiksi turvakodin, lasten päiväkodin tai koulun läheistä aluetta. Kuitenkin kiellettyjen alueiden rajat

¹⁶ HE 144/2003, 4; Jokela 2018, 973.

¹⁷ Lappi-Seppälä 2000, 444.

¹⁸ Litmala 2002, 445.

¹⁹ Lappi-Seppälä 2000, 445.

²⁰ HE 41/1998, 18.

tulee määrittää mahdollisimman tarkasti ja selkeästi epäselvyyksien välttämiseksi.²¹ Tarkka määrittely mahdollistaa myös lähestymiskiellon toteutumisen tehokkaamman valvonnan²².

Kuitenkin laajennettua lähestymiskielloa hakiessa on hyvä huomata, ettei silläkään pystytä estämään toisen henkilön oleskelua missä vain. Esimerkiksi mikäli pienellä paikkakunnalla on vain yksi päiväkotia, ei tänne pääsyä voida estää, sillä kiellosta huolimatta tulee pitää huolta, että molemmat osapuolet pystyvät huolehtimaan omasta työ- ja perhe elämästään. Näin ollen myöskään, jos henkilöt työskentelevät samassa työpaikassa, ei ketään voida velvoittaa luopumaan työpaikastaan pakottamalla. Myös aivan yleisesti ajateltuna laajennettua kieltoa määrätessä katsotaan kohtuuttomaksi kieltää henkilöä menemästä esimerkiksi pankkiin, postiin, kauppakeskuksiin, urheiluhalleihin, tai muihin vastaavanlaisiin julkisiin paikkoihin. Lähestymiskiellon tarkoituksena on turvata henkilöä, ei aiheuttaa toiselle osapuolelle hankaluuksia. Kuitenkin, mikäli suojattu kohtaa henkilön, jota kohtaan lähestymiskiello on voimassa, jo perusmuotoinen kiello estää henkilöä yrittämästä ottaa yhteyttä tai seurata suojattavaa tällaisillakin paikoilla.²³

2.2 Perheensisäinen lähestymiskiello

Hallituksen esityksessä 144/2003 on esitetty lähestymiskiellon täydentämistä niin, että lähestymiskielloon voidaan määrätä myös samassa osoitteessa vakituisesti asuvalle henkilölle. Lain täydennys on lähestymiskiellolain (898/1998) muutossäännösten voimaantuloa ja soveltamista käsittelevän kappaleen mukaan tullut voimaan vasta vuonna 2005. Ennen tätä lähestymiskielloon ei ole voitu määrätä ennen kuin suojattava ja henkilö, jota vastaan lähestymiskielloa on haettu ovat asuneet virallisesti eri osoitteissa.²⁴

Vaikka perheen sisäinen lähestymiskiello viittaa nimeltään siihen, että osapuolten tulisi olla perheenjäseniä, voidaan lähestymiskiello määrätä perheen sisäisenä, vaikka osapuolet vain asuivat yhdessä eivätkä ole varsinaisesti perhettä.²⁵ Ennen lähestymiskiellolain täydentämistä lähestymiskiellon ongelmana on ollut se, ettei toistensa kanssa asuvien henkilöiden välille ole voitu määrätä lähestymiskielloa. Kuitenkin on myös mahdollista, että kiellon tarve ja

²¹ Lappi-Seppälä 2000, 444-445.

²² HE 41/1998, 18.

²³ HE 41/1998, 18.

²⁴ HE 144/2003, 1.

²⁵ HE 144/2003, 17.

toisen aggressiivinen käytös käy ilmi vasta yhteisen asumisen tai avioliiton aikana, jolloin syntyy tarve perheen sisäiselle lähestymiskiellolle.²⁶ Perheen sisäisen lähestymiskiellon yhtenä edellytyksenäkin on, että osapuolet asuvat samassa taloudessa. Luonnollisesti asumismuodolla ei ole merkitystä, vaan olennaista on, että asunto pystytään yksilöimään ja ettei asuntoon ole pääsyä muilla kuin siellä asuvilla henkilöillä. Esimerkiksi kieltoa määrättäessä kerrostaloasunnon yhteisiä tiloja ei voida pitää tarpeeksi yksilöitävänä asuinpaikkana.²⁷

Perheen sisäinen lähestymiskielto velvoittaa toisen osapuolen poistumaan kodistaan, joten myös määräämisen edellytykset ovat tiukemmat kuin muissa lähestymiskiellon muodoissa. Koska perheen sisäisellä lähestymiskiellolla puututaan merkittävästi henkilön perusoikeuksiin, on perusteltua, ettei tätä voida määrätä vähäisin perustein.²⁸ Lähestymiskieltoain (898/1998) 2 luvun 2 §:n mukaan perheen sisäisen lähestymiskiellon määräämisen edellytyksiin yhdessä asumisen lisäksi kuuluu, että henkilö jota vastaan kieltoa haetaan, tulisi todennäköisesti teemmään henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvan rikoksen. Kuten muissakin lähestymiskiellon muodoissa, myös tätä määrättäessä tulee kuitenkin huomioida henkilöiden olosuhteet ja muut asiaan liittyvät seikat sekä esimerkiksi jo tehtyjen rikosten vakavuus. Huomioitavana on myös se, millaiset edellytykset kieltoon määrättyllä henkilöllä on järjestää asumisensa uudelleen.

Sisällöltään perheen sisäinen lähestymiskielto on miltei sama kuin laajennettu lähestymiskielto, mutta sen erona onkin jo aiemmin mainittuna se, että kieltoon määrätyn henkilön tulee poistua vakituisesta asunnostaan. Kuitenkin lähestymiskieltoon määrätyn henkilön tulee lähestymiskieltoain (898/1998) 3 luvun 2 §:n mukaan saada henkilökohtaiset tavaransa lähestymiskieltoon määräämisen jälkeen.²⁹ Tämä ei kuitenkaan oikeuta kieltoon määrättyä käymään asunnolla tavaroiden hakutarkoituksessa, kun hän itse niin haluaa, vaan siitä miten hän tarpeelliset tavaransa saa, lähestymiskieltoain (898/1998) 2 luvun 8 §:n 2 momentin mukaan määrätään käräjäoikeuden antamassa ratkaisussa. Kuitenkin yleensä, jos perheen sisäinen lähestymiskielto määrätään väliaikaisena poliisin toimesta, käytäntönä on, että kieltoon määrätty hankkii tavaransa yhdessä poliisin kanssa tai vaihtoehtoisesti suojattava toimittaa tarpeelliset tavarat poliisille.³⁰

²⁶ Smolej, Leppälä, Jokinen & Rantala 2008, 1.

²⁷ Rautio 2004, 859; Smolej ym. 2008, 1.

²⁸ Niemi 2010, 1260.

²⁹ Kaitue ym. 2007, 96.

³⁰ Leppälä & Rantala 2008, 229.

2.3 Väliaikainen lähestymiskielto

Väliaikainen lähestymiskielto ei varsinaisesti ole muista lähestymiskiellon muodoista poikkeava niin sanottu oma muotonsa, vaan se on luotu tehostamaan perusmuotoista, laajennettua sekä perheensisäistä lähestymiskieltoa. Väliaikaista lähestymiskieltoa voi hakea itse, tai tähän oikeutettu virkamies voi määrätä sen, mikäli henkilöä kohtaan kohdistuva uhka on ilmeinen ja se edellyttää väliaikaisen lähestymiskiellon määrittämistä tai mikäli henkilö itse ei esimerkiksi pelon tai muun syyn vuoksi pysty hakemaan kieltoa itsenäisesti.³¹ Virkamiehen velvollisuutena on määrätä väliaikainen kielto aina, kun sen edellytykset täyttyvät ja tämä on lain puolesta mahdollista. Mikäli virkamies on hakenut väliaikaista lähestymiskieltoa suojelevan puolesta, hän toimii hakijana myös käräjäoikeudessa. Tämä takaa lähestymiskiellon määrittämisen varmuuden.³²

Lähestymiskiellotlain (898/1998) 3 luvun 11 §:n mukaan lähestymiskielto voidaan määrätä väliaikaisena. Väliaikaisen kiellon edellytykset ovat samat kuin aiemmissa kappaleissakin kerrotuissa lähestymiskiellon muodoissa. Vaikka kaikki lähestymiskieltoasiat kuuluvat kiireellisesti käsiteltäviin asioihin, väliaikaisella kiellolla on mahdollista turvata henkilöä tehokkaammin. Kyse ei niinkään ole siitä onko henkilöön kohdistuva uhka vakavampi vaan siitä, että joissain tilanteissa kiellon voimaan saaminen on tarpeellista jo ennen käräjäoikeuden tuomion antamista. Väliaikaisen kiellon enimmäisvoimassaoloaika on yksi vuosi.³³

Lähestymiskiellotlain (898/1998) 3 luvun 11 §:n mukaisesti väliaikaisen lähestymiskiellon määrittämisessä ero muiden muotojen määrittämisen on myös siinä, että vaikka pääsääntöisesti henkilölle, jota vastaan lähestymiskieltoa haetaan, tulisi varata tilaisuus tulla kuulluksi, ei se ole väliaikaisen kiellon kohdalla välttämätöntä. Lain mukaan ratkaisu voidaan tehdä, jos pyyntö lähestymiskiellon määrittämiseksi on ilmeisen aiheellinen tai mikäli henkilöä ei tavoiteta. Tämä kuitenkin edellyttää lain mukaan sitä, että henkilöä, jota vastaan kieltoa haetaan, tulee kuitenkin todisteellisesti tavoitella ennen ratkaisun tekoa esimerkiksi poliisin tai haastemiehen toimesta.

Yleisesti ottaen rikosasioissa, kuten lähestymiskiellotlain (898/1998) 3 luvun 11 §:n mukaan myös lähestymiskieltoasioissa ratkaisuun saa hakea muutosta, mutta väliaikaisesta lähestymiskiellosta annettuun määräykseen muutoksenhaku on kiellettyä. Tämä ei kuitenkaan vaaranna

³¹ HE 155/2014, 64-65.

³² HE 41/1998, 13.

³³ Ropponen 1999, 22-23.

oikeusturvan toteutumista, sillä riippumatta väliaikaisen kiellon määränneestä tahosta, lähestymiskieltoasia käsitellään lain mukaan käräjäoikeuden istunnossa viipymättä väliaikaisesta kiellosta huolimatta, jonka jälkeen muutoksenhaku mahdollisuus on olemassa.

3 Lähestymiskiellon määräämisen edellytykset

Usein voidaan ajatella, että lähestymiskielto määrätään jokaiselle hakijalle, eikä ajatella sitä, että tiettyjen edellytysten tulee täytyä, jotta kielto voidaan määrätä. Lähestymiskielto ei ole rikoksen seuraamus eli sitä ei määrätä automaattisesti esimerkiksi pahoinpitelyn rangaistukseksi, tämä voi kuitenkin toimia samalla haettavan lähestymiskiellon perusteena. Jos henkilöllä, jota vastaan kieltoa haetaan, on vireillä oleva lähestymiskieltoon vaikuttava rikosasia, voidaan tällöin lähestymiskieltoain (898/1998) 2 luvun 10 §:n mukaan asia käsitellä yhdessä vireillä olevan asian kanssa. Lähestymiskiellon määrääminen ei kuitenkaan edellytä aiempaa rikostaustaa.³⁴

Lähestymiskieltoain (898/1998) 1 luvun 2 §:n mukaan lähestymiskieltoa määrätessä sen ehdoton edellytys on, että perustellusti voidaan olettaa, että toinen henkilö voisi tehdä toiselle henkilölle tämän henkeä, terveyttä, vapautta tai rauhaa uhkaavan rikoksen tai vähintään hän muilla tavoin aiheuttaa vakavaa häirintää lähestymiskieltoa tarvitsevalle henkilölle. Näin olleen lähestymiskiellon määräämisen edellytyksenä ei ole, että suojattavaa kohtaan olisi jo kohdistunut rikosta vaan pelkkä perusteltu uhka riittää kiellon määräämiseksi. Kuitenkin jos henkilö on kohdistanut suojattavaa kohtaan esimerkiksi väkivaltaa, tulisi tätä pitää lähestymiskieltoasiaa käsiteltäessä erityisen painavana syynä.³⁵

Lähestymiskiellon fyysiset uhat, joita havaitessa edellytykset määräämiselle on ovat henkiriikokset, pahoinpitelyt, kotirauhaan ja vapautteen kohdistuvat rikokset, seksuaalirikokset sekä muut vakavat häirinnät. Fyysistä uhkaa kokiessa tulisi kuitenkin edellytyksen todentamiseksi löytää näyttöä, joka todentaa sen, että lähestymiskieltoille on perusteltu syy.³⁶

Edellytyksiä tarkasteltaessa on hyvä huomata, ettei uhan tarvitse olla fyysistä. Lähestymiskiellon määräämiseksi muita riittäviä perusteita väkivallanuhan lisäksi on esimerkiksi toistuva

³⁴ Lappi-Seppälä 2000, 442

³⁵ HE 41/1998, 8.

³⁶ Niemi-Kiesiläinen 2004, 242.

rauhan häirintä, julkinen solvaus tai uhkailu tai kiusantekotarkoituksessa tehty tarkkailu ja seuraaminen. Jatkuvalla häirinnällä voidaan tarkoittaa esimerkiksi puhelimitse, kirjeitse tai muilla eri yhteydenoton tavoilla tehtyä häirintää. Lähestymiskiellon edellytyksenä on nimenomaan häirinnän ja uhan jatkuvuus. Yleisesti ottaen yksittäisiä tekoja tai uhkauksia ei katsota riittäväksi perusteeksi lähestymiskiellon määräämiseksi. Poikkeuksena kuitenkin esimerkiksi tilanne, jossa parisuhde on purkautumassa tai juuri purettu ja tällöin toinen osapuolista esittäisi henkeen ja terveyteen kohdistuvaa uhkaa toista kohtaan.³⁷

Käräjäoikeuden arvioidessa edellytyksiä lähestymiskiellolle tulisi lähestymiskiellon lain (898/1998) 1 luvun 2a §:n mukaan perustellun uhan lisäksi arvioida osapuolten olosuhteita, häirinnän laatua ja toistuvuutta, aiemmin tapahtuneiden rikosten vaikutusta sekä häirinnän jatkuvuuden tai rikoksen toteutumisen uhkaa.

Häirinnän ja vaaran olemassaoloa tulee arvioida objektiivisesti ja tapauskohtaisesti. Arvioitaessa edellytyksiä huomioon otettavaa henkilöiden olosuhteissa on henkilöiden elämäntavat kuten esimerkiksi alkoholin käyttö.³⁸ Sekä sen lisäksi, että arvioidaan uhan jatkuvuutta tai sen todellisuutta arvioinnissa tulisi antaa painoarvoa myös lähestymiskiellon hakevan henkilön kokemalle uhalle, joka tulisi olla myös sivullisten havaittavissa. Tätä voidaan arvioida muun muassa antamalla merkitystä poliisille tehtyihin yhteydenottoihin liittyen henkilön kokemaan häirintään tai uhkaan.³⁹

4 Sijaisedunvalvonta lähestymiskieltoasiassa

Kuten muidenkin rikosasioiden prosesseissa, myös lähestymiskieltoasiassa voi tulla kyseeseen edunvalvojan sijaisen määrääminen. Tavallisesti alle 15 vuoden ikäistä henkilöä koskevassa asiassa oikeudenkäymiskaaren (4/1734) 12 luvun 1 §:n mukaan puhevaltaa voi käyttää huoltaja tai muu laillinen edustaja. Puolestaan 15-17 vuotiailla on oikeus rinnakkaiseen puhevaltaan huoltajan tai laillisen edustajan ohella.⁴⁰ Puhevallan käyttämisellä tarkoitetaan sitä, että kenellä on oikeus edustaa toimintakyvyttöä tai oikeuskelpoisuutta vailla olevaa henkilöä⁴¹. Sijaisedunvalvonnassa on kyse yleensä yksittäistä rikosasiaa varten määrätystä

³⁷ HE 41/1998, 8.

³⁸ Kaitue, Noponen & Slåen 2007, 92.

³⁹ HE 41/1998, 8.

⁴⁰ Välimäki 2013, 252.)

⁴¹ Tornberg & Kuuliala 2015, 427

edunvalvonnasta ja se tunnetaan myös käsitteellä prosessiedunvalvoja, kun tämä on määrätty vain tiettyä oikeudenkäyntiä varten⁴².

Edunvalvojan sijaista tarvitaan aina, jos huoltaja ei itse voi edustaa alaikäistä lastaan yksittäisessä asiassa. Este puhevallan käytölle syntyy aina kun rikosasiassa vastapuolena on huoltaja itse, hänen puolisonsa tai oma lapsi. Laista holhoustoimesta (442/1999) ilmenee itsekontrollin kielto. Tämä tarkoittaa sitä, ettei huoltaja tai edunvalvoja voi edustaa edustettavansa sellaisissa tilanteissa, joissa on kyse edustajan ja edustettavan välisestä oikeustoimesta. Tällaisessa tilanteessa asian selvittämiseksi määrätään sijaisedunvalvoja, joka yksin tai yhdessä lapsen kanssa päättää oikeustoimen tekemisestä tai tekemättä jättämisestä. Lähestymiskieltoasiassa syntyy aina tällainen tilanne, mikäli esimerkiksi äiti hakee lähestymiskieltoa itsensä ja lastensa suojaksi isää vastaan. Tällöin Äiti ei voi toimia lastensa edustajana itse vaan lapsille tulee määrätä sijaisedunvalvoja lähestymiskieltoasian käsittelyn ajaksi. Kuitenkin, jos lähestymiskieltoa haetaan vaikkapa äidin ystävää vastaan, tällöin äidillä on oikeus käyttää myös lastensa puhevaltaa.⁴³

Sijaisedunvalvonnassa ei ole kyse varsinaisen huoltajan poistamista tehtävästään vaan siitä, että edunvalvojan sijainen hoitaa vain tiettyä tehtävää, jota huoltaja ei itse voi sillä hetkellä hoitaa itse. Edunvalvojan sijaista määrättäessä tuomioistuimen tulee aina perustaa harkintansa edunvalvojan määräämisen tarpeellisuus juuri nimenomaisen vireillä olevan asian kannalta. Tärkeimpänä lähestymiskieltoasiaa ajateltaessa tuomioistuimen tulee alaikäisen henkilön kohdalla arvioida lapsen etua.⁴⁴

Sijaisedunvalvojan velvollisuutena on toimia edustettavansa eduksi ja parhaaksi. Tämän tärkeimpiin tehtäviin kuuluu edustettavan kuuleminen ja hänen kuuntelemisensa. Sijaisedunvalvojan ja oikeudenkäyntiavustajan keskeisin ero on se, että edunvalvojalla on oikeus käyttää myös itsenäistä puhevaltaa edustettavansa puolesta eli teoreettisesti se tarkoittaa sitä, että hänellä on mahdollisuus olla edustettavan kanssa erimieltä oikeudenkin edessä.⁴⁵

Sijaisedunvalvojan määräämisasia käsitellään yleensä samassa tuomioistuimessa, missä varsinainen lähestymiskieltoasiakin on vireillä. Yleisesti ottaen on myös tarkoituksen mukaista, että asiaa muutoinkin käsittelevä tuomioistuin käsittelee myös edunvalvontaa koskevan asian,

⁴² Välimäki 2013, 257-258; Tornberg & Kuuliala 2015, 165

⁴³ Tornberg & Kuuliala 2015, 409.

⁴⁴ Tornberg & Kuuliala 2015, 418.

⁴⁵ Välimäki 2013, 258-259.

sillä tällä on paras käsitys arvioida edunvalvonnan tarve ja valvojalta vaadittavat ominaisuudet. Yleensä sijaisedunvalvojan määräämisen tarve ilmenee myös vasta varsinaisen asian tullessa ilmi, jolloin myös edunvalvonta-asia tulee käsiteltäväksi tuomioistuimen omasta aloitteesta. Edunvalvonnan määrääminen samassa tuomioistuimessa on tarpeellista myös prosessin joutuisuuden kannalta. Edunvalvojan sijainen voidaan hankkia tuomioistuimen puolesta tai huoltaja voi itsenäisesti ehdottaa itse lapsilleen laillista edustajaa.⁴⁶

5 Lähestymiskiellon kesto

Lähestymiskiellotlain (898/1998) 2 luvun 7 §:n 1 momentin mukaisesti lähestymiskiello voidaan määrätä enintään vuodeksi kerrallaan, poikkeuksena perheen sisäinen lähestymiskiello, jolloin kiellon kestoksi voidaan määrätä enintään kolme kuukautta. Lähestymiskiellon ratkaisuun sovelletaan yhtäläisesti oikeudenkäymiskaaren (4/1734) 25 luvun mukaista sääntelyä muutoksenhaun osalta, eli osapuolilla on halutessaan oikeus hakea muutosta käräjäoikeuden antamaan ratkaisuun seitsemän päivän kuluessa ratkaisun antamisesta. Tästä huolimatta lähestymiskiello kuitenkin astuu voimaan heti ratkaisupäivänä ja sitä tulee noudattaa huolimatta siitä, onko muutoksenhaku aika vielä voimassa, ellei korkeampi oikeusaste määrää toisin.

Vaikka kieltoa ei voida määrätä edellä mainittua pidemmäksi aikaa kerralla, sitä voidaan kuitenkin jatkaa hakemalla lähestymiskielloa uudelleen. Mikäli tarve jatkamiselle on, hakeminen olisi sujuvuuden kannalta hyvä tehdä ennen voimassaolevan lähestymiskiellon päättymistä.⁴⁷ Tällöin käräjäoikeus tekee uuden arvion lähestymiskiellon tarpeellisuudesta, uutta lähestymiskielloa hakiessa tarkasteltaessa sen edellytyksiä voidaan huomioida myös edellisen lähestymiskiellon aikana tapahtuneet rikkomukset⁴⁸. Uudella hakemuksella lähestymiskiello voidaan määrätä jopa enintään kahdeksi vuodeksi, kuitenkin edelleen perheen sisäisen lähestymiskiellon osalta kielto voidaan määrätä enintään kolmeksi kuukaudeksi. Suomen laki ei tunne lähestymiskiellon kokonaiskeston ylärajaa, joka tarkoittaa sitä, että lähestymiskielloa on mahdollista hakea, kun sille vain on tarve.⁴⁹

⁴⁶ Tornberg & Kuuliala 2015, 165.

⁴⁷ Lappi-Seppälä 2000, 446.

⁴⁸ Ropponen 1999, 7.

⁴⁹ Lappi-Seppälä 2000, 446.

6 Lähestymiskiellon hakeminen

Lähestymiskiellotlain (898/1998) 5 §:n 1 momentin mukaan, jokainen itsensä uhatuksi tunteva voi hakea lähestymiskielloa. Lähestymiskielloa hakevan tulee kuitenkin olla luonnollinen henkilö⁵⁰. Edellä mainitun lain (898/1998) 2 luvun 4 §:n mukaisesti lähestymiskiellohakemuksen voi jättää toimivaltaiselle tuomioistuimelle, eli siihen käräjäoikeuteen, jonka piiriin hakijan kotipaikkakunta kuuluu. Lähestymiskiello on mahdollista pyytää myös poliisilta, mutta pidättämiseen oikeutettuna elimenä poliisi pystyy määräämään vain väliaikaisen lähestymiskiellon⁵¹.

Lähestymiskielloasioissa myös esimerkiksi syyttäjä-, poliisi- ja sosiaaliviranomaisella on aloiteoikeus. Tämä mahdollistaa suojatun suojaamisen myös siinä tapauksessa, kun henkilö itse ei uskalla hakea lähestymiskielloa. Hallituksen esityksen (41/1998) mukaan poliisi ja sosiaaliviranomainen soveltuvat parhaiten pyynnön esittäjäksi toimenkuviansa perusteella. Heillä on todennäköisimmin syntynyt jonkinlainen käsitys suojattavan tilanteesta ja lähestymiskiellon tarpeellisuudesta. Lähestymiskiellotlain (898/1998) 2 luvun 5 §:n perusteella aloiteoikeuden omaavilla viranomaisilla on oikeus pyytää niin väliaikaista kuin varsinaistakin lähestymiskielloa.⁵²

Yleensä rikosasioissa asian tullessa vireille käräjäoikeudelle toimitetaan haastehakemus, lähestymiskielloa hakiessa tätä ei kuitenkaan tarvita. Lähestymiskiellohakemuksen voi toimittaa vapaamuotoisesti.⁵³ Vaikka lähestymiskiellohakemuksen voi toimittaa kirjallisesti tai suullisesti, on suositeltavampaa, että hakemus toimitettaisiin kirjallisena. Suullisesti lähestymiskielloa yleisimmin haetaan esimerkiksi rikosasian käsittelyn yhteydessä.⁵⁴ Hakemisen helpottamiseksi oikeusministeriö on laatinut valtakunnallisen lähestymiskiellohakemuslomakkeen, jota hakija voi käyttää hakemus pohjanaan. Lomakkeet ovat saatavilla internetistä sekä käräjäoikeuksien kanslioista. Valmiin pohjan käyttäminen on suositeltavaa etenkin silloin, kun hakijalla ei ole avustajaa.⁵⁵

⁵⁰ Tikka 2001, 254.

⁵¹ Hytönen 2008, 51-52

⁵² HE 41/1998, 12.

⁵³ Kaitue ym. 2007, 93.

⁵⁴ Kaitue ym. 2007, 93; Tikka 2001, 254.

⁵⁵ Tikka 2001, 254.

Kaikki lähestymiskieltoasiat käsitellään tuomioistuimissa kiireellisinä. Lähestymiskieltoilaisissa (989/1998) ei määritellä tarkemmin sitä, mitä kiireellisyys lähestymiskieltoasioissa tarkoittaa. Muissa rikosasioissa asian valmisteluun voidaan pyytää asianosaisilta vastaus tai korvausvaatimus tai monimutkaisimmissa jutuissa voidaan järjestää valmisteluistunto, joita ei oletusarvoisesti lähestymiskieltoasiassa pyydetä tai järjestetä, jotta pääkäsittely pystytään järjestämään mahdollisimman pian. Kaikissa rikosasioissa käräjäoikeudella on oikeus pyytää hakemukseen täydennystä koskien myös lähestymiskieltoasioita. Näin ollen prosessin sujuvuuden ja nopean käsittelyn vuoksi on tärkeää, että hakemus on huolellisesti laadittu. Hakemuksen täydennytminen voi pitkittää yksittäistä prosessia päivistä viikkoihin.⁵⁶

Lähestymiskieltoilain (898/1998) 2 luvun 5 §:n mukaan asia tulee vireille, kun pyyntö siitä on toimitettu käräjäoikeudelle. Lähestymiskieltoasia tulee kuitenkin antaa tiedoksi asian osapuolille, kuitenkin mikäli lähestymiskiellolla suojattava on itse lähestymiskiellon hakija, ei hänelle tule enää erikseen antaa tiedoksi vireille tullutta hakemusta.⁵⁷ Tiedoksiannosta huolehtii se tuomioistuin, jossa asia on vireillä oikeudenkäymiskaaren (4/1734) 11 luvun tarkoittamalla tavalla sekä määrittää sen, milloin tiedoksianto suoritetaan. Tarkastellessa oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 4 §:ää lähestymiskieltoasioissa tiedoksianto vastaajalle suoritetaan haastemiehen toimesta, sillä haasteen tiedoksiantoa ei voida muilla tavoin suorittaa. Hakija sekä todistajat voidaan kutsua istuntoon muun tuomioistuimen henkilökunnan toimesta esimerkiksi puhelimitse ja asiaan liittyvät asiakirjat voidaan toimittaa heille postitse tiedoksiannon jälkeen, tämä on säädetty oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3b §:ssä.

Lähestymiskieltoilain (898/1998) 2 luvun 6 §:ssä kerrotaan tavoin henkilö, jota vastaan lähestymiskieltoa haetaan, haastetaan lähestymiskieltoasian istuntoon ratkaisun uhalla. Tämä tarkoittaa sitä, ettei hänellä ole velvoitetta saapua henkilökohtaisesti käsittelyyn ja asia voidaan poissaolosta huolimatta ratkaista. Ratkaisun uhkaa voidaan käyttää aina kun katsotaan, ettei läsnäolo asian selvittämiseksi ole tarpeellista. Asianosaisten lisäksi asian ratkaisemiseksi pääkäsittelyssä puhevaltaa voi käyttää myös poliisi-, syyttäjä- tai sosiaaliviranomainen, vaikka kyseinen viranomainen ei esiintyisi asiassa hakijanroolissa.

Suomessa vuonna 2018 oikeudessa on käsitelty yhteensä vajaa 2100 lähestymiskieltohakemusta. Tästä määrästä lähestymiskieltoja määrättiin yli 900, joten vajaa 200 hakemusta on hylätty. Tämä ei kuitenkaan vielä kerro sitä, moniko hakemuksista on saapunut käsiteltäväksi puutteellisenä, sillä kuten jo mainittua puutteellista hakemusta voidaan täydennyttää, jonka

⁵⁶ Lappi-Seppälä, Hakamies, Helenius, Koskinen, Majanen, Melander, Nuotio, Nuutila, Ojala & Rautio 2019, 348.

⁵⁷ Jokela 2018, 352.

jälkeen lähestymiskiellon määrääminen voi tulla mahdolliseksi. Todettakoon myös, että vuoden 2018 vuoteen mennessä lähestymiskieltohakemusten määrä on vähentynyt huomattavasti. Vuosina 2009-2016 hakemusten määrä on vaihdellut noin 2800-3300 välillä vuodesta, joista 320-410 hakemusta on hylätty ja lisäksi 1200-1400 hakemuksen ratkaisu on päättynyt tutkimatta jättämiseen, hakemuksesta luopumiseen tai asiaan jättämiseen sillensä. Tilastokeskus on vuonna 2017 julkaissut viimeisen tilastonsa koskien lähestymiskieltohakemuksia, jonka vuoksi tarkastelen vanhempia tilastotietoja.⁵⁸

Vuodesta 2016 lähtien lähestymiskieltoasiasta on peritty oikeudenkäyntimaksu 250 euroa, mikäli lähestymiskieltoa ei määrätä. Tämä on todennäköisin syy lähestymiskieltohakemusten määrän laskuun. Ero on huomattavissa vuoden 2009 jolloin hakemuksia on toimitettu yhteensä 3227 ja 2016, jolloin hakemuksia on toimitettu 2576 välillä. Alla olevasta kuviosta 1 voidaan havainnollistaa 2016 vuoden tilastotietojen avulla sitä, miten lähestymiskieltoasioiden ratkaisu jakautuu.⁵⁹

Kuvio 1: Lähestymiskieltoasioiden ratkaisut 2016 (Haapakangas 2017).

Kuviosta 1 ilmenee myös, että 2576:sta hakemuksesta 45 % on hyväksyttyjä ja 55 % ovat ratkaistu niin, ettei lähestymiskieltoa ole määrätty. On kuitenkin mahdollista, että näiden osalta on päästy toisenlaiseen sopimukseen käräjäoikeuden istunnossa. Hylättyjen hakemusten osuutta havainnollistaa nykypäivään myös se, että vuonna 2016 hylättyjä

⁵⁸ Haapakangas 2017; Oikeusministeriö 2019.

⁵⁹ HE 29/2015 vp, 4; Haapakangas 2017.

lähestymiskieltoasioita oli 301 ja vuonna 2018 hylättyjä hakemuksia oli noin 200. Kahden vuoden välillä hylättyjen hakemusten ero on muuttunut noin 100, mutta hakemusten kokonaismäärä on puolestaan muuttunut noin 500 hakemuksella. Tilastotiedot eivät kuitenkaan kerro sitä, mikä osuus muilla ratkaisuilla oli vuonna 2018.⁶⁰

6.1 Lähestymiskieltohakemus

Alla olevan kuvion 1 mukaisesti hakemuksesta tulee käydä ilmi sekä kantajan (hakija) ja vastaajan (henkilö, jota vastaan lähestymiskieltoa haetaan) yhteys- ja henkilötiedot. Henkilöt tulee pystyä yksilöimään, jotta asiaa pystytään alkaa käsitellä ja yhteystietojen ilmoittaminen puolestaan nopeuttaa käsittelyn aloittamista.

Vaikka hakemus voidaan toimittaa vapaamuotoisesti, on sen sisältö kuitenkin tärkeä, jotta asia pystytään ratkaisemaan mahdollisimman nopeasti. Kuviossa 2 on valtakunnallisen

lähestymiskieltohakemuslomakkeen sisältö pääpiirteittäin. Siitä käy ilmi ne asiat, jotka ovat välttämättömät ilmoittaa asian ratkaisemiseksi.⁶¹

⁶⁰ Oikeusministeriö 2019. Haapakangas 2017.

⁶¹ Oikeus.fi, 2016.

Henkilötiedot

- Hakijan tiedot
- Vastaajan tiedot
- Suojattavan/suojattavien tiedot

Pyynnön sisältö ja perustelut

- Haettavan lähestymiskiellon muoto
- Perustelut
- Perheen sisäisen- tai laajennetun lähestymiskiellon lisämääräyksen yksilöiminen
- Kiellon rajoitukset ja poikkeukset
- Todistelu
- Kiellon voimassaoloaika
- Väliaikainen kieltäminen

Muut vaatimukset

Lisätiedot

Liitteet

Allekirjoitus

Kuvio 2: Lähestymiskielltohakemuksen pääpiirteinen sisältö (Oikeus.fi, 2016).

Lähestymiskielltohakemuksessa on yksilöitävä minkä muotoista lähestymiskielltoa ja se tulee perustella. Hakemuksessa perustelut tarkoittavat selostusta siitä, miksi lähestymiskielltoa haetaan eli mitä on tapahtunut, millaista häirintää tai rikoksen uhkaa hakija on kokenut sekä näiden jatkuvuudesta. Myös haettaessa perheensisäistä tai laajennettua kieltä tulee perustelut esittää näiden vaatimusten laajuudessa.⁶²

Perheensisäinen- sekä laajennettu lähestymiskiello sisältävät aina myös lisämääräyksiä, kuten kielletyt oleskelualueet ja osoitteen, jolloin myös nämä ovat määriteltävä hakemukseen osoitteiden tai rajojen avulla, kielletyn alueen rajat voidaan yksilöidä katuosoitteiden avulla tai metrimääräisesti esimerkiksi kotiosoitteesta. Myös mahdolliset rajoitukset ja poikkeukset tulee ilmoittaa, eli milloin yhteydenpito on sallittua. Tämä tarkoittaa yleensä sitä, että mikäli osapuolilla on yhteisiä lapsia, joiden vuoksi yhteydenpito heihin liittyvissä asioissa olisi välttämätöntä.⁶³

⁶² Ropponen 1999, 7.

⁶³ Erkkilä, Ojala & Räike 2010, 457.

Hakemusvaiheessa myös kirjalliset todisteet sekä henkilötodistelu tulee ilmoittaa mahdollisimman tarkasti. Kirjallisina todisteina voidaan pitää esimerkiksi rikosilmoituksia, lääkärinlausuntoja, tekstiviestejä, puhelutietoja ja ääni- tai videotallenteita tai muita sellaisia, joista hakija kokee, että häirintä tai rikoksen uhka ilmenevät. Myös henkilötodistajien kohdalla on yksilöitävä se, mitä todistaja on käsittelyssä näyttämässä toteen. Todisteiden luettelointi hakemusvaiheessa on tärkeää, sillä käytettävät todisteet tulisi saattaa jokaisen osapuolen tietoisuuteen ennen istunokäsittelyä. Käsittelyssä ei voida huomioida todisteita, joista vastapuoli ei ole tietoinen, sekä koska vastaajalla ei ole velvoitetta saapua istuntoon, ei uusia todisteita välttämättä voida tiedottaa enää istunnossa.⁶⁴

Toimittaessa todisteita käräjäoikeudelle, tulisi hakemuksessa selvittää myös todisteiden teema. Todistusteemalla tarkoitetaan seikkaa, jota kyseisellä todisteella halutaan näyttää toteen eli vahvistetaan väitteen todenperäisyyttä. Lähestymiskieltoasiassa esimerkiksi tekstiviestin todisteluteemana voidaan pitää yksikertaisimmillaan: vastaajan uhkailu.⁶⁵

Todisteiden käyttäminen lähestymiskieltoasiassa ei ole välttämätöntä. Jo pelkät perustelut ja hakijan kertomus sekä mahdollisten todistajien kertomus voi riittää näytöksi lähestymiskiellon määräämiseksi. Kuitenkin, kirjallisen näytön esittäminen vahvistaa kertomusta ja näin helpottaa lähestymiskiellon saamista.⁶⁶

Hakemusvaiheessa kieltoa voidaan pyytää yhtäaikaaisesti myös väliaikaisena, mutta koska asia käsitellään käräjäoikeudessa lähtökohtaisesti kiireellisinä ei väliaikaisen kiellon hakeminen käräjäoikeudesta ole kannattavaa. Väliaikaista kieltoa määrättäessä, kuten myös muun muotoista kieltoa hakiessa vastapuolelle tulee varata tilaisuus tulla kuulluksi ennen kiellon määräämistä. Tämä hidastaisi varsinaisen kiellon määräämistä huomattavasti. Väliaikainen kielto soveltuu kiireellisiin tarpeisiin, mutta näissä tilanteissa väliaikaista lähestymiskieltoa voi hakea poliisilta esimerkiksi jo ennen kuin toimittaa varsinaisen hakemuksen käräjäoikeudelle.⁶⁷

7 Oikeusmuotoilu

Oikeusmuotoilu mukailee paljon liiketaloudessa käytettävää palvelumuotoilua. Lyhyesti palvelumuotoilu tarkoittaa tuotteiden ja palveluiden kehittämistä, uudistamista ja uuden luomista. Palvelumuotoilua voidaan toteuttaa analyttisesti tai intuitiivisesti. Analyttinen muotoilu

⁶⁴ Koivukangas 2018, 38.

⁶⁵ Jokela 2015, 186.

⁶⁶ Jokela 2015, 240-241.

⁶⁷ Koivukangas 2018, 37.

toteutetaan esimerkiksi hyödyntämällä loogista päättelyä, tosiasioita ja asiakastutkimuksia, kun taas Intuitiivisella muotoilulla tutkitaan tulevaisuuden mahdollisuuksia ja sitä mitä vielä ei ole olemassakaan.⁶⁸

Juridiikka koetaan usein kaukaiseksi ja haastavaksi aiheeksi. Juridiikan alalla käytetään vaikeaselkoista kieltä ja kirjoitusasultaan teksti on kirjoitettu juristilta juristille. Tämä tarkoittaa sitä, että teksteissä käytetään juridiikan alan termejä ja käsitteitä. Nykypäivänä käyttäjälähtöisyys nostaa jatkuvasti merkitystään ja juridiikan alalla tämän parantamiseksi on kehitetty oikeusmuotoilu.⁶⁹ Tämän vuoksi oikeusmuotoilun voidaan mieltää asettuvan juridiikan ja palvelumuotoilun väliin, sillä tämän tarkoituksena on selvittää, miten juridiikasta saadaan tavallisten henkilöiden näkökulmasta ymmärrettävämpää.⁷⁰

Oikeusmuotoilun osalta tulee pohdittavaksi myös, miten sen käyttäjä kokee prosessuaalisesti ja toteutuuko oikeusturva, mikäli henkilö ei ymmärrä prosessia tai asiakirjojen sisältöjä, mutta häntä koskevaa asiaa käsitellään ja ratkaistaan. Jos tätä mitataan oikeuden lopputuloksen näkökulmasta, järjestelmän voidaan sanoa onnistuneen: henkilö saa oikeudenmukaisen ratkaisun, jossa on tullut sovellettavaksi tarvittavat lait, lopputuloksesta on myös mahdollista kysyä ja selvittää sen sisältöä. Kuitenkin, jos tarkastellaan henkilön kokemusta koko oikeusprosessin ajan, oikeusjärjestelmän onnistuminen ja oikeusturvan toteutuminen riippuu henkilön ja tuomioistuimen kanssakäymisen määrästä. Henkilölle ei missään vaiheessa selvitetä prosessin etenemistä ilman, että itse on kanssakäymisessä tuomioistuimen kanssa. Tällöin oikeudellista apua tarvitsevan henkilön näkökulmasta oikeusmuotoilua voidaan toteuttaa koko prosessin ajan alusta loppuun.⁷¹

Oikeusmuotoilua toteutetaan samalla tavalla kuin jo pidempään hyödynnettyä palvelumuotoilua sekä osin oikeusmuotoilussa käytetään myös ohjelmistotuotantoa. Oikeusmuotoilua käytetään työväliseen oikeudellisesti oikein toimivien arviointien ja palveluiden luomiseksi. Oikeusmuotoilun tavoitteena on tehdä juridiikan palveluista käyttäjätavallisempia sekä edistää lakien ja säännösten ymmärrettävyyttä.⁷²

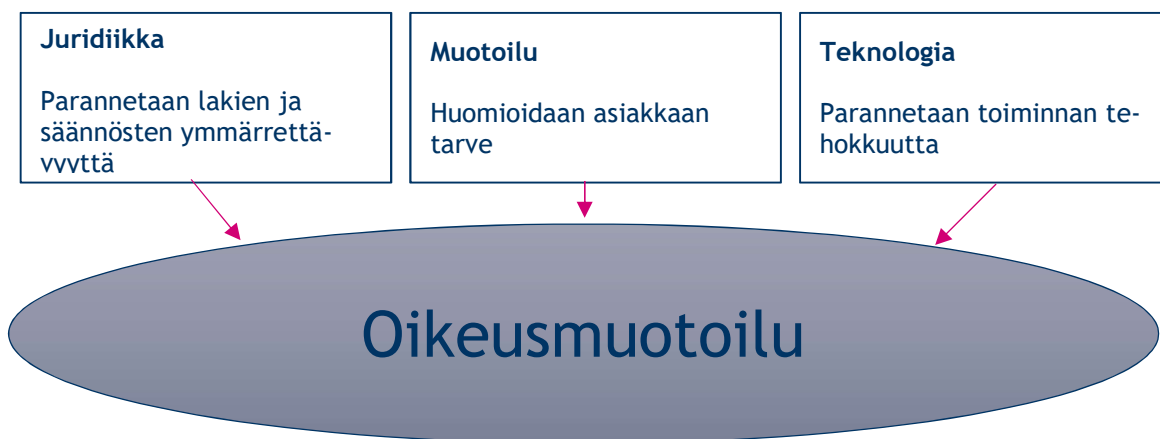
⁶⁸ Tuulaniemi 2011, 10-11.

⁶⁹ Hietanen 2018.

⁷⁰ Kronström, 2016.

⁷¹ Hagan & Kim 2017, 2.

⁷² Hagan 2017; Hietanen 2018.

Kuvio 3 : Oikeusmuotoilun muodostuminen ⁷³.

Yllä oleva kuvio 3 kuvaa sitä, mistä oikeusmuotoilu muodostuu. Oikeusmuotoilu voidaan mieltää kolmeen osa-alueeseen: juridiikkaan, muotoiluun ja teknologiaan. Juridiikan osalta kyseessä on ymmärrettävän sisällön luominen. Käyttäjän parempi ymmärrys auttaa hyödyntämään ohjeita paremmin ja luo luotettavamman tunteen asian kanssa. Muotoilun osalta kyseessä on esimerkiksi perehtyminen asiakkaiden käytössä oleviin lomakkeisiin. Muotoilu auttaa luomaan sellaisia asiakirjoja, joita asiakas osaa ja tätä kautta haluaa käyttää. Oikeusmuotoilussa teknologian osalta on kyse ihmisten toiminnan tehostamisesta ja nopeuttamisesta esimerkiksi sähköistämällä palveluita.⁷⁴

⁷³ mukailtu Hagan 2017a

⁷⁴ Hagan 2017.

Kuvio 4 : Oikeusmuotoiluprosessi ⁷⁵.

Kuvio 4 kuvaa oikeusmuotoiluprosessia yksinkertaisimmillaan. Vaikka oikeusmuotoilu voidaan ymmärtää monin eri tavoin, tässä opinnäytetyössä sitä hyödynnetään pelkistetysti. Oikeusmuotoilussa odotetaan, että yksinkertaisimmillaan sitä toteutetaan visualisoinnilla ja selkeällä sisällöllä. Kyse on kuitenkin suurimmaksi osaksi siitä, että pyritään muuttamaan juridii-kanalalla toimivien ajattelutapaa vielä paremman oikeusmuotoilun saavuttamiseksi.⁷⁶ Koska opinnäytetyöllä luodaan hakemuksentäyttöohje sekä kehitetään valtakunnallista lomaketta, olen katsonut, että oikeusmuotoilua on tarpeen hyödyntää pääpiirteittäin. Ensiksi määritellään ongelma tai tarve. Tässä opinnäytetyössä ongelmana on asiakkaan näkökulmasta ymmärrettävyys ja Vantaan kanslian näkökulmasta on kyse ohjeen tarpeellisuudesta.

Prosessin toisena vaiheena on selvittää ja muodostaa käsitys ongelmasta esimerkiksi selvitysten ja tutkimusten avulla. Tässä opinnäytetyössä ongelma tulee ilmi lähestymiskieltoasioita käsittelevältä osastolta. Hakemukset saapuvat usein vajaina, eikä lomakkeessa annettuja ohjeita ole ymmärretty. Tämä hidastaa asiakkaan asian ratkaisemista, sillä hakemusten täydentäminen riippuen hakijan aktiivisuudesta voi pahimmillaan hidastaa lähestymiskiellon saamista viikoilla. Hakijat usein Vantaan kanslian henkilökunnan mukaan hakevat hakemuksen paikanpäältä. Kanslian henkilökunnalla ei ole tarkempaa käsitystä lähestymiskieltohakemuksen tarvittavista tiedoista, kuin mitä hakemus pohja antaa ymmärtää. Tämän vuoksi täyttöohje toimii myös kanslian henkilökunnan tukena ja helpottaa niin käsittelevän osaston kuin kansliankin henkilökunnan työtä. Opinnäytetyössä selvitetään ongelmaa haastatteleamalla asiaa käsitteleviä käräjäoikeuden tuomareita. Näin selvitetään yleisimmät hakijoiden vaikeudet hakemuksien täyttämässä sekä hakemuksissa ilmenevät puutteet, joita ilman asian varsinaista käsittelyä ei voida aloittaa.

⁷⁵ Tuulaniemi 2011, 11

⁷⁶ Kronström 2016.

Oikeusmuotoilun kolmantena vaiheena on toteutus. Tässä opinnäytetyössä toteutus vaihe pitää sisällään hakemuksen täyttöohjeen sekä kehitetyn valtakunnallisen lomakkeen laatimisen. Täyttöohjeeseen kerätään oleellimmat hakemukseen liittyvät asiat. Ohjeessa tuodaan esille esimerkkejä ja hakijalle selvitetään tarvittavat käsitteet, sekä selvitetään sitä, miksi tietyt ilmoitettavat tiedot ovat tarpeellisia.

Tässä opinnäytetyössä oikeusmuotoilua toteutetaan jo pelkästään luomalla asiakirjat. Etenkin täyttöohje auttaa ymmärtämään hakemuksen kokonaisuutta ja sitä, miksi juuri tietyt asioita kysytään. Oikeusmuotoilua tullaan toteuttamaan tämän lisäksi perehtymällä asiakirjojen ymmärrettävyyteen ja sisällön selkeyteen liittyen.

8 Case Itä-Uudenmaan käräjäoikeus

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden Vantaan kanslia, jossa työskentelen lainkäyttösihteerinä, sekä käsittelen lähestymiskieltoasioita. Idea lähestymiskieltohakemuksen täyttöohjeesta syntyi yhdessä toisen kollegan kanssa, kun hakemuksia tuli runsaasti ja vain harvat niistä olivat tarpeeksi kattavia. Tämä aiheutti asioiden käsittelyn viivästyksiä, kun asiakkailta jouduttiin pyytämään täydennystä hakemukseensa, jotta asia pystyttiin viemään pääkäsittelyyn. Ajatuksena oli, että koska oikeudellinen teksti ja esimerkiksi valtakunnallisessa lähestymiskieltohakemuksessa käytetty kieli on toisinaan vanhanaikaista ja toisinaan maallikon silmin myös hieman harhaanjohtavaa, voisi täyttöohje huomattavasti helpottaa ja nopeuttaa lähestymiskieltoasian prosessia.

Tämän lisäksi opinnäytetyön tuloksena oli tarkoitus kehittää nykyistä lähestymiskieltohakemusohjaa. Koska hakemus on valtakunnallinen eikä minulla ole toimeksiantoa oikeusministeriöltä, joka hallinnoi valtakunnallisia lomakepohjia ynnä muuta sellaisia, tarkoituksena oli toimittaa uusi lomakepohja sekä täyttöohje myös heidän käytettäväkseen, mikäli he katsovat sen käyväksi. Opinnäytetyössä päätettiin tuottaa uusi lomake, jotta sen käyttäminen olisi helpompaa ja se olisi kokonaisvaltaisesti ymmärrettävämpi myös ilman täyttöohjeesta saatavaa apua. Lomake sekä täyttöohje tulevat vähintään Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden käytettäväksi.

Tässä opinnäytetyössä toteutettiin kysely lähestymiskieltohakemuksen täyttöohjeen sekä uuden lomakemallin laatimisen tueksi. Kyselyn toteuttamiseksi on hyödynnetty kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen keinoja. Itse kyselyä laatiessa on käytetty laadullisen tutkimuksen

deduktiivista logiikkaa, jonka mukaan tutkimus etenee teoreettiselta tasolta yksityiskohtiin.⁷⁷ Kyselyn laatimiseksi tietoa on haettu lähestymiskieltoista, tietoperustassa käytetyistä kirjallisuudesta sekä nykyisestä valtakunnallisesta lähestymiskieltohakemuksesta. Laatiessani kysymyksiä hyödynsin myös omia ja muiden käräjäsiihteerien tekemiä havaintoja omien lähestymiskieltohakemusten osalta.

Tietoperustan kirjoittamisen kautta opitun katsoin, että lähestymiskieltoasioita käsittelevien tuomareiden haastattelemine voi olla tarpeen, jotta lomakkeesta ja etenkin täyttöohjeesta tulee mahdollisimman kattava. Vantaan kansliassa tuomarit ovat vastuussa täydennyskehotuksen laatimisesta ja näin ollen tietävät parhaiten, mitkä ja millä tavoin kerrotut asiat ovat riittäviä. Syksy 2019 osoittautui kuitenkin niin kiireiseksi, että ajan varaaminen haastattelulle virka-aikana oli haastavaa. Päädyin laatimaan kyselyn. Kyselyssä kyseenalaistin valtakunnallista lomakemallia sekä keskityin saamaan tietoa niiden kohtien sisällöstä ja sen tarpeellisuudesta, jotka useimmiten vaativat täydennystä. Kysely toimitettiin seitsemälle käräjätuomarille, joista kolme vastasivat kyselyyn. Aloittaessani asiakirjojen laatimista minulla oli opitun tietoperustan lisäksi myös käräjätuomareiden näkökulma sekä mielipiteet siitä, mitä asioita tulisi korostaa ja muokata.

8.1 Kysely

Kysely oli laadittu seuraten nykyistä valtakunnallisen lähestymiskieltohakemusta. Pääasialliseksi lähteeksi valitsin nykyisen lomakkeen siksi, että koin sen sisältävän uutta lomaketta ajateltaessa melkein kaikki pääkohdat sekä täyttöohjetta. Nykyinen lomake sisältää paljon esimerkkejä. Etenkin näiden osalta minun tuli pohtia sitä, mitkä niistä vaatisi oikeusmuotoilua ja mitkä kohdat olisivat tarpeellista nykyaikaistaa ja selkeyttää. Yleisesti ottaen myös yhteystiedot on ilmoitettu hakemuksissa Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden kokemusten mukaan puutteellisesti, joka myös voi osaltaan johtaa asian tutkimatta jättämiseen. Tämän osalta en katsonut tarpeelliseksi kerätä tietoa käräjätuomareilta sen sisältäessä ainoastaan asiaan osallisten yhteystietojen keräämistä.

Opinnäytetyön aikana laadittu kysely on tämän opinnäytetyön liitteenä numero 1. Kyselylomakkeen ensimmäisillä kysymyksillä on pyritty selvittämään lähestymiskieltohakemuksen

⁷⁷ Grönfors 2011, 15.

täyttöohjeeseen tarvittavia tietoja siitä, miten lomakkeen täyttäjät pystyvät itse arvioimaan missä laajuudessa kieltoa tarvitaan. Viimeinen kysymys koskien perheen sisäistä kieltoa selvittää myös perheen sisäisen lähestymiskiellon lisämääräyksiä tarkentavasti. Tarkoituksena oli selvittää esimerkkejä millä tavoin lähestymiskiellon määrittämisen jälkeen vastapuoli saa henkilökohtaiset tavaran, jotka hänen on lain mukaisesti oikeus hakea, vaikka kieltokielto on voimassa. Perusmuotoisena tämä ei kuitenkaan estä henkilöä oleskelemasta osoitteen läheisyydessä, vaan tämän kieltämiseksi perheen sisäistä kieltoa tulee hakea laajennettuna.

Seuraavana kyselyssä selvitettiin perusteluita. Perustelut ovat tärkeä osuus lähestymiskieltohakemuksessa. Kuten tietoperustassa jo mainittua lähestymiskielto voidaan määrätä myös ilman todistelua. Tämä kuitenkin vaatii sen, että kiellon hakemiselle on peruste ja että hakemuksen laatimiseen johtaneet tapahtumat ja niiden ajankohdat on selvitetty riittävän hyvin. Ensimmäisellä kysymyksellä pyrin selvittämään seikkoja, joita tulisi täyttöohjeessa korostaa ja sitä, miten asia tulisi hakemuslomakkeelle muotoilla, jotta hakemuksen laatia oikeasti ymmärtäisi mitä perusteluissa on tuotava ilmi.

Perusteluidenkin osalta lähestymiskieltolaki (898/1998) jättää paljon tulkinnan varaan. Toki jo työni puolestani oppimasta jo ennalta tiesin mitä perustelut tulisi pitää sisällään, jotta lähestymiskiellon tarve voidaan todentaa. Kuitenkin koin tarpeelliseksi selvittää tätä vielä kyselyllä, sillä käsitellessäni lähestymiskieltoasioita minulle muodostuu kuva yksittäisestä asiasta, kun taas kärjätuomareilla on kokonaisvaltaisempi kuva siitä mitä asioita hyvin esitetyt perustelut sisältävät. Myös oman oppimani perusteella pystyn yhtymään saamiini kyselyvastauksiin, oman ymmärrykseni mukaan perusteluista tulee käydä ilmi kaikki ne seikat, jotka ovat johtaneet siihen, että lähestymiskieltoa halutaan hakea.

Rikoksen uhan laatua ja toistuvuutta on selvitetty siksi, että mielestäni oikeusmuotoilun näkökulmasta asia on esitetty epäselvästi ajatellen tavallisia ihmisiä. Mielestäni tässä kohtaa moni voi jäädä pohtimaan mitä uhan laadulla tarkoitetaan, siksi olen halunnut selvittää, minkälaisen seikkojen avulla tätä voidaan selvittää. Hakijan näkökulmasta voi olla myös hankalaa selvittää käsitystään myös jatkuvuudesta, kärjätuomarit arvioivat päätöksessään aina sitä, miten todennäköistä häirinnän jatkuvuus tulee olemaan, tämän vuoksi myös sen kertominen hakemuksessa on tärkeää.

Kyselyssä halusin nostaa esille myös perheen sisäisen kiellon osalta sen, miten kieltoon määrätty saa tarpeelliset tavaran asunnostaan kiellon määrittämisen jälkeen. Mielestäni tätä oli hyvä selvittää siksi, että hakija pystyisi jo valmiiksi pohtimaan asiaa ja siksi, että hakijalle käy ohjeesta ilmi, miten asia voidaan hoitaa.

Kyselyä laatiessa kyseenalaistin nykyistä hakemus pohjaa ja pohdin millä tavoin sitä voisi selvittää. Tämän vuoksi kyselyssä oli tarkoitus selvittää myös yksittäisiä kohtia ja sen tarpeellisuutta.

Minun ja kollegoideni huomion on herättänyt myös kieltoa hakiessa ongelmaksi se, ettei hakijat usein osaa määritellä rajoitettavia paikkoja niin, ettei sitä tulisi myöhemmin tarkentaa. Sen vuoksi täyttöohjetta silmällä pitäen halusin selvittää käräjätuomareiden näkemystä siitä, miten tarkasti rajat ja alueet tulisi määritellä.

Kyselyllä on selvitetty kiellon muihin rajoituksiin ja poikkeuksiin liittyviä asioita. Mielestäni nykyisessä lomakkeessa esitetty esimerkki on tulkinnan varainen ja jokseenkin epäselvä, jonka vuoksi molempia asiakirjoja laatiakseni tarvitsin myös tarkennusta siihen, mitä kaikkea asiallinen yhteydenpito voi pitää sisällään.

Todistelun osalta halusin kyselyssä selvittää vielä perusteluja sille, miksi todistelun listaaminen hakemus vaiheessa on tärkeää, mikäli todistelua aikoo istunnossa esittää. Tietoperustan puolesta koin saavani tarpeeksi informaatiota siitä miten tärkeää tai millaista todistelua lähestymiskieltoasiassa on esittää.

Seuraavana kyselyssä pyrin selvittämään kiellon voimassaoloaika. Tietoperustastani ei selviä missä tilanteessa tai miksi kieltoa haettaisiin alle vuoden ajaksi ja milloin tämä voitaisiin katsoa tarpeelliseksi.

Nykyisessä valtakunnallisessa hakemuslomakkeessa voidaan hakea samalla hakemuksella myös väliaikaistalähestymiskieltoa. Lomakkeella ei ole selvitetty sitä, miksi ja milloin väliaikaisenkiellon tarve tulisi kyseeseen. Kuten tietoperustassa olen selvittänyt, väliaikaistakieltoa voidaan hakea poliisilta, jonka vuoksi halusin myös selvittää sitä, milloin väliaikainenkielto tulisi kyseeseen hakea käräjäoikeudelta.

Muiden vaatimusten osalta nykyinen lomakepohja on mielestäni epäselkeä ja hieman sekavan oloinen. Poiketen muista kohdista tämän esimerkki/selite on selvennetty vasta aivan lomakkeen lopussa. Siitä ei kuitenkaan käy ilmi ymmärrettävästi mitään esimerkkiä vaan tässä on annettu selostus oikeudenkäyntikuluista. Työskennellessäni Itä-Uudenmaan käräjäoikeudessa en vielä ole kohdannut yhtään hakemusta, jossa olisi esitetty muita vaatimuksia.

Oikeusmuotoilun kannalta ja molempien asiakirjojen laatimisen kannalta eniten selvitystä vaati lomakepohjan lisätietoja-osio. Nykyisessä lomakkeessa esimerkkinä on: ”asiaan osallisten kuulemiseen vaikuttavat seikat (miksi asia ei siedä viivytyksiä, kieltoon määrättäväksi vaadittua henkilöä ei tavoiteta yms.)” Pohdimme tätä kollegoideni kanssa, mutta siitä huolimatta en saanut selvyttä siitä, mitä hakija voisi lisätiedoiksi ilmoittaa. Tämän vuoksi koin tarpeelliseksi selvittää käräjätuomareiden näkökulman kyseiseen asiaan.

Kyselyssä poiketen tämänhetkisen lomakepohjan käyttämistä nostin esiin myös kysymyksen sijaisedunvalvonnasta. Sijaisedunvalvonta tulee kyseeseen aina kun kieltoa haetaan alaikäisen

lapsen ja huoltajan välille. Näin ollen koin tarpeelliseksi selvittää käräjätuomareiden mielipidettä siitä, olisiko tämä tarpeen tuoda ilmi jo hakemuslomakkeessa.

Viimeisenä halusin selvittää, heräsikö vastaajille muita ajatuksia lomakkeen kehittämiseksi. En kokenut tarpeelliseksi tehdä samaa täyttö ohjetta ajatellen, sillä mielestäni jo pelkästään lähestymiskieltohakemuslomakkeen tulisi olla itsessään sellainen, että sen pystyy täyttämään oikein ilman erillistä täsmentävää ohjetta. Ohje on kuitenkin hyvä tarpeellinen ajatellen asiakkaan perehdytystä prosessiin ja aiheeseen.

Mielestäni kyselystä on onnistuttu kokoamaan sellainen, että se tukee ja tarkentaa jo tietope-
rustan avulla oppimaani sekä auttaa erottamaan sellaisia seikkoja, jotka lait ja muu kirjalli-
suus jättää oman tulkinnan varaisiksi. Nykyisessä hakemuslomakkeessa on myös käytetty hyvin
vanhanaikaisia esimerkkejä, joten koen myös, että kyselyn avulla saan myös ajatuksia millai-
sia ovat käytetyimpiä ja ajankohtaisimpia esimerkkejä. On myös tärkeää, että kyselyvastaus-
ten avulla ilmenee ne suurimmat epäkohdat, joita sekä hakemuslomakkeessa että täyttöoh-
jeessa tulisi painottaa.

8.2 Kohderyhmä

Kyselyyn sain vastauksia kolme seitsemästä. Vaikka vastausten määrä jäi alle puoleen, en kokenut tarpeelliseksi teettää kyselyä tuomioistuimen muulle henkilöstölle. Mielestäni parhaimman ja ajankohtaisimmat vastaukset saan ainoastaan lähestymiskieltoasioita käsitteleviltä tuomareilta, eikä lain tulkinta tai hakemusten sisällöllinen tuntemus varsinaisesti kuulu käräjäsihteerin työnkuvaan. Toisaalta koska kysymykseni käsittelevät niin hakemusten sisältöä kuin laintulkintaan liittyen, koen etten pysty saamaan hyödyllisiä vastauksia tuomareilta, jotka eivät käsittele lähestymiskieltoasioita. Vastauksen lähettäneet käräjätuomarit halusivat, ettei kyselyvastauksia julkaista käyttäen heidän nimiään, joten kyselytuloksia tarkastellessa vastaajina ovat käräjätuomari 1, käräjätuomari 2 ja käräjätuomari 3.

9 Kyselyvastaukset

Koska kyselyyn osallistuneet käräjätuomarit eivät halunneet esiintyä nimellään, kyselyvastaukset on avattu analysoimalla heidän vastauksiaan. Alla oleviin kappaleisiin on koottu käräjätuomareiden vastaukset aihealueittain. Analysointi tulee suorittaa kirjallisesti hyödyntämällä omaa pohdintaa ja arvioita niiden eroista. Kyselyssä on käytetty ainoastaan avoimia kysymyksiä tarvittavan tuloksen saavuttamiseksi. Opinnäytetyössä hyödynnetty kyselylomake on opinnäytetyön liitteenä 1.

9.1 Lähestymiskiellon muodon määrittäminen

Kyselyssä selvitettiin milloin olisi perusteltua hakea laajennettua lähestymiskielloa perusmuotoisen sijaan ja minkä seikkojen avulla voidaan erottaa kumman muotoinen kielto voisi tulla kyseeseen. Kyselyvastaajat olivat yhtä mieltä siitä, että tilanteessa, jossa häirintä tai seuranta kohdistuu konkreettisesti esimerkiksi kodin, työ- tai opiskelupaikan ympäristössä tapahtuvaksi ja häirinnän ja uhan laatu on fyysistä. Fyysisyydellä tarkoitan, että henkilö pyrkii jatkuvasti tapaamaan tai muuten ottaa fyysistä kontaktia toiseen osapuoleen. Käräjätuomarit 2 ja 3 kertoivat, että tilanteessa, jossa häirinnän ja uhan laatu on jo jonkin vakavan rikoksen tunnusmerkistön täyttävää ja että rikoksen tapahtuminen olisi ilmeinen. Käräjätuomari 1 ja 2 vastasi myös jäljempänä olleeseen kysymykseen, että määrättäessä laajennettua lähestymiskielloa kiellettävien osoitteiden tiedot luonnollisesti tiedotetaan vastapuolelle. Tämän vuoksi on myös syytä miettiä, mikäli on onnistunut muuttamaan niin, ettei vastapuolella ole enää tiedossaan omia osoite- tai yhteystietoja, olisiko kannattavampaa hankkia perusmuotoinen lähestymiskiello. Näin vastapuoli ei saa kyseisiä tietoja ainakaan lähestymiskielloa määrättäessä. Käräjätuomarin 2 mukaan myös, jos häirintä on ilmennyt ainoastaan puhelimitse tai muilla sähköisillä keinoilla ei ole syytä hakea laajennettua kieltoa. Käräjätuomari 3 vastauksista ilmeni myös, että pohdittaessa osapuolten yhteistä historiaa ja häirinnän jatkuvuutta pohtiessa voidaan erottaa kiellon muodon tarve.

Tietoperustan perusteella olen selvittänyt perusmuotoisen ja laajennetun lähestymiskiellon keskeisimpiä eroja siten, miten ne eroavat, mikäli tällainen määrätään. Lain tarkoittamat edellytykset ovat siinä mielessä suppeat, että lähestymiskiellon lain (898/1998) 1 luvun 3 §:n mukaan laajennetun lähestymiskiellon määräämisen edellytykset täyttyvät, mikäli voidaan olettaa, ettei perusmuotoisen lähestymiskiellon määrääminen ole riittävä uhan tai häirinnän torjumiseksi. Mielestäni tämä jättää paljon oman tulkinnan varaan, jonka vuoksi mielestäni kyselyvastaukset auttoivat erottamaan konkreettisesti sen, miten itse pystyy arvioimaan omasta tilanteestaan minkä muotoisena lähestymiskielloa on syytä hakea. Mielestäni hyvänä huomiona myös osoitteen tiedottaminen, sillä vaikka tilanne muutoin täyttäisi laajennetun kiellon tarpeen, voi silti perusmuotoinen kielto taata paremman turvan.

Perheen sisäisessä lähestymiskiellossa on itsessään jo laajennetun lähestymiskiellon piirteitä, kyselyn avulla käräjätuomari 2 ja 3 selvittivät, että myös perheen sisäinen kielto voidaan silti määrätä perusmuotoisena tai laajennettuna. Käräjätuomarin 2 mukaan perheen sisäinen kielto voisi tulla kyseeseen määrätä laajennettuna, mikäli henkilön oleskelu on syytä kieltää myös kodin lähistössä. Käräjätuomari 3 mukaan tämä voisi tulla kyseeseen tilanteissa, jossa häirintää tai uhkaa on tapahtunut esimerkiksi työpaikalla, jolloin voisi olla syytä kieltää oleskelu muualta kuin kotoa.

Tämän asian kohdalla, en ollut tietoinen siitä, että myös perheen sisäinen lähestymiskiello voidaan määrätä erimuotoisena sen jo itsessään sisältävän erityispiirteitä. Tämän vuoksi

mielestäni asiaa oli tärkeä selvittää, jotta pääsisin tavoitteisiini laatiessani asiakirjoja, sillä jos tarkoituksena on helpottaa lain ymmärtämistä ja lisätä asiakkaiden tietoisuutta. Lähestymiskieltolaista (898/1998) ei ilmene, että kiellon määrääminen myös erimuotoisina on mahdollista. Näin ollen koen tästä saamani selvityksen hyödylliseksi myös oman oppimiseni kannalta.

9.2 Perustelut

Seuraavana kyselyssä selvitettiin perusteluiden sisällöstä: mitkä ovat tärkeimmät seikat, jotka on hyvä ilmoittaa hakemuksessa, millaisten seikkojen avulla uhan tai häirinnän laatua ja toistuvuutta voidaan selvittää ja mitkä asiat ilmentävät käsitystä häirinnän ja uhan jatkumisesta.

Käräjätuomari 1 kertoi vastauksessaan, että perusteluissa on tärkeintä tuoda ilmi ne tapahtumat, jotka ovat johtaneet lähestymiskiellon hakemiseen, onko jo tapahtunut rikoksen tunnusmerkit täyttävää rikosta ja onko siitä tehty rikosilmoitus. Hänen mukaansa on myös tärkeää yksilöidä tapahtumien ajankohdat (päivämäärä), miten usein nämä ovat toistuneet ja koska viimeksi on kokenut häirintää tai uhkaa. Lisäksi johtopäätösten tekemiseksi käräjätuomari 1 mukaan perusteluissa olisi tarpeellista tuoda ilmi myös hakijan ja vastapuolen välinen suhde, eli se miten vastapuolet tuntevat toisensa. Hänen mukaansa rikoksen uhan laatua ja toistuvuutta voidaan tuoda ilmi kertomalla esimerkiksi saatujen viestien sisällöstä sekä milloin ja keeneen uhkaa on kohdistunut.

Käräjätuomari 2 nosti vastauksessaan tärkeimmiksi seikoiksi perustelussa yksilöidä ja kuvailla vastapuolen konkreettinen menettely; miten on menetelty, milloin ja kuinka usein. Tämä on yhteneväinen käräjätuomarin 2 ja 3 vastauksiin. Käräjätuomarin 3 mukaan lisäksi perusteluissa tulisi selvittää myös omaa suhtautumista tapahtuneisiin asioihin.

Käräjätuomarin 2 mukaan rikoksen uhan laatua ja toistuvuutta voidaan tuoda esille, miten ja milloin hakijaa on uhattu. Hänen mukaansa perusteluissa usein vain kerrotaan, että on ollut uhkailua, mutta siitä ei ilmene mitä on tapahtunut. Myös mikäli perusteluissa esitetään väite, että vastapuoli on väkivaltainen, tulee tähän esittää lisäperusteluita samalla tavalla kuin perusteltaessa uhkaa. Lisäksi jos perusteluissa on kerrottu vakavimmista ja merkittävimmistä tapahtumista olisi hyvä kertoa myös onko kokenut myös lievempää tai vähäisempää uhkaa tai häirintää. Jatkuvuuden ilmentäminen onnistuu käräjätuomarin 2 näkökulmasta häiritsevien viestien lukumäärällä ja sisällöllä sekä siten että jos häirintä on ollut pitkäkestoista jo ennen lähestymiskiellon hakemista.

Käräjätuomari 3 pitää uhan laadun ja toistuvuuden selvittämiseksi tärkeänä konkreettisen todistelun esittämällä esimerkiksi kuvakaappauksia viesteistä, yhteydenpidosta, mahdollisia rikosilmoituksia tai mikäli on mahdollista tuoda istuntokäsittelyyn ulkopuolinen henkilötodistaja

kertomaan tapahtumista. Käräjätuomarin 3 vastaus liittyen häirinnän ja uhan jatkuvuudesta on yhtenevä käräjätuomarin 2 kanssa.

9.3 Perheen sisäisen lähestymiskiellon lisämääräykset

Kyselyssä selvitettiin myös perheen sisäisen lähestymiskiellon lisämääräyksiä tarkentavasti. Kaikki kyselyvastaajista kertoivat, että asiasta sovitaan istuntokäsittelyssä. Kyselytulosten mukaan ei siis ole yleisimpiä tapoja, mutta yleisimmin tästä sovitaan tapauskohtaisesti käsittelyssä ja asiasta määrätään tuomiolla. Asiaan liittyen sovitaan tavaroiden hakemiseksi ajankohta, sekä henkilöistä, joita tuona ajankohtana tulee olla paikalla. Käräjätuomari 3 ei osannut sanoa toimintatavoista, mutta hänen ajatuksenaan on, että asiasta voidaan sopia myös yhdessä tai tavarat voidaan hakea esimerkiksi viranomaisen myötävaikutuksella.

Tämän osalta kysely ei tuonut itselleni toivottua tulosta. Omat odotukseni olivat, että tuloksena olisi ilmennyt joitain toimintatapoja, miten tuomiossa on tavaroiden hakemisesta määrätty. Toisaalta, hyödyntämällä nykyistä hakemuslomaketta ja saamaani kyselytulosta pääsen tavoitteisiini. Tuloksista kuitenkin ilmenee, miten asiasta voidaan sopia, mikäli tilanteelle ei muutoin löydetä ratkaisua, toisaalta myös käräjätuomarin 3 vastauksen avulla, pystyn ohjeesani kertomaan jonkinlaisen esimerkin asian hoitamiseksi.

9.4 Laajennetun lähestymiskiellon uudelleen määrittely ja sen lisämääräykset

Kehittääkseni nykyistä hakemuslomaketta, huomasin, että nykyisessä lomakkeessa on kaksi mahdollisuutta määrittää, hakeeko laajennettua kieltoa: hakemuslomakkeen alussa sekä ennen lisämääräysten pyyntöä. Tämän vuoksi selvitin käräjätuomareiden näkemystä tämän tarpeellisuudesta. Käräjätuomari 2 kertoi vastauksessaan, että hakija on pystyttävä lomakkeellaan määrittämään haettavan lähestymiskiellon muoto. Käräjätuomarin 2 huomiona oli myös, ettei määrittäminen rastittamalla riitä, vaan lisämääräykset tulee pystyä yksilöimään. Myös käräjätuomari 3 vastasi, että ennen lisämääräystä olevan valintaruudun tekstiä voisi muokata niin, että hakija myös ymmärtäisi yksilöidä tähän kohtaan kiellettäväksi haettavat paikat ja ajankohdat. Näin ollen pystyn keskeisesti kehittämään nykyistä lomaketta. Katson, että etenkin laajennetun kiellon lisämääräystä käsittelevää kohtaa hakemuslomakkeesta tulee muokata ja hyödyntää oikeusmuotoilua, jotta siitä tulee asiakasystävällisempi ja ymmärrettävämpi.

Lisäksi selvitin keinoja, miten laajennetun kiellon lisämääräykset tulee ilmoittaa. Käräjätuomarin 1 mukaan paikat tulisi nimetä (esimerkiksi koulu tai työpaikka), sekä ilmoittaa näiden paikkojen osoitteet. Käräjätuomari 2 ei katso nimeämistä tarpeelliseksi, mutta hänen näemyksensä mukaan alueet tulee mainita mahdollisimman yksiselitteisesti osoittein sekä

ilmoittamalla metreinä se, mitä lähemmäs vastapuoli ei saa osoitetta tulla. Käräjätuomari 3 tapana on pyytää alueiden määrittäminen myös osoittein ja metri määriä hyväksi käyttämällä.

Lähestymiskieltoasiaan voi sisältyä myös muita rajoituksia ja poikkeuksia, jotka yleensä kohdistuvat tilanteisiin, jossa henkilöillä on yhteisiä lapsia. Käräjätuomari 2 vastasi kyselyssä, että rajoitusten ja poikkeuksien osalta tulisi ilmoittaa pakollisista tapaamisista vastapuolen kanssa, joiden olisi määrä jatkua myös lähestymiskiellon määräämisen jälkeen yksilöidysti. Käräjätuomari 3 mukaan kyseessä on yleensä nimenomaan yhteishuollossa olevien lasten tapaamisesta. Myös jos henkilöiden välillä on asioita, joihin liittyen on tarpeellista olla yhteydessä, tulee näistä ilmoittaa, jotta ne voidaan huomioida lähestymiskiellon määräämisen yhteydessä.

Vaikka lähestymiskielto on määrätty, asialliset yhteydenotot ovat silti sallittuja. Tämän vuoksi kyselyssä selvitettiin muita esimerkki tilanteita, johon liittyen tarpeelliset yhteydenotot voisivat tulla kyseeseen. Käräjätuomari 2 mukaan lapsiin liittyvien yhteydenottojen lisäksi kyseeseen voisi tulla omaisuuden ositukseen tai muihin taloudellisiin seikkoihin liittyvät asiat ja yhteisiin sopimuksiin liittyvät asiat. Käräjätuomari 3 lisäsi edellä mainittuun yhteisomistukseen liittyvät asiat. Käräjätuomari 1 totesi vastauksessaan tässä vaiheessa, että yleensä osapuolten välit ovat olleet niin riitaiset, ettei poikkeuksista ole pystytty sopimaan.

9.5 Todistelu

Vaikka lähestymiskielto voidaan määrätä myös ilman todistelun esittämistä, kuitenkin niitä esitetään hyvin usein. Usein tulee tilanteita, jossa hakija ilmoittaa esittävänsä todistelua, mutta niitä ei ole listattu hakemukseen. Tämän vuoksi kyselyssä selvitettiin Todistelun listauksen tärkeyttä vaikkei varsinaisia todisteita ole heti jättää käräjäoikeudelle. Käräjätuomari 1 kertoi todistelun kirjaamisen olevan tärkeää hakemuksen tiedoksiannon kannalta. Kuten jo tietoperustasta ilmenee, vastapuolelle on annettava tiedoksi kaikki kirjalliset todisteet, jonka perusteella vastapuoli voi arvioida sitä, onko istuntoon saapuminen tarpeellista tai tulisiko hänen nimetä vastatodistelua. Lisäksi käräjäoikeus pystyy paremmin arvioimaan istunnon kestoja, kun kaikki todisteet ovat tiedossa. Käräjätuomari 2 huomautti myös, ettei todistelua voida esittää, mikäli se ei ole vähintään kirjattuna vastapuolen tietoisuudessa. Käräjätuomari 3 vastaus oli myös yhteneväinen käräjätuomareiden 1 ja 2 vastauksiin, kuitenkin lisäksi hän on vastannut, että hänellä on tapanaan pyytää todisteiden toimittamista ennen kuin hakemus lähetetään tiedoksiannettavaksi.

9.6 Lähestymiskiellon kesto

Voimassaoloaikaa koskevan kysymyksen osalta käräjäoikeustuomari 1 vastasi, että yleisesti lähestymiskiellot määrätään täysimittaisina. Hän kuitenkin katsoo, että kiellon hakemin lyhyemmäksi aikaa kuin yhdeksi vuodeksi voisi tulla kyseeseen, mikäli tietää, että vastapuoli olisi esimerkiksi muuttamassa pysyvästi ulkomaille tai muutoin huomattavan matkan päähän. Käräjätuomari 2 mukaan hakijalle tulee myös tarjota mahdollisuus hakea lyhyempiaikaista lähestymiskieltoa. Käräjätuomari 3 ei ole kohdannut tilannetta, jossa olisi haettu alle sallitun enimmäisajan alittavaa lähestymiskieltoa. Hänen mukaansa tämän ei pitäisi olla automaatio ja ehdotti lomakkeen kehittämistä tämän osalta niin, että asiakas määrittää halutun ajan itse, eikä anneta suoraa mahdollisuutta rastittaa yhtä vuotta.

Laki ja kirjallisuus käsittelee voimassaoloajan osalta lähinnä tätä enimmäispituutta. Näin ollen minulla itselläni ei ole tiedossa, miten hakijan tulisi arvioida tarvittavaa aikaa lähestymiskiellolle. Tämän vuoksi kyselytulos on ennen kaikkea tarpeellinen oman oppimiseni osalta. Tämä auttaa minua myös kehittämään lomaketta, että lisäämään aiheesta täyttöohjeeseen, jotta hakija pystyisi paremmin arvioimaan tarvittavan keston.

9.7 Väliaikainen lähestymiskielto

Teoriassa väliaikaista lähestymiskieltoa voidaan hakea poliisin lisäksi käräjäoikeudelta. Kuitenkin kokemukseni sekä oppimani perusteella lähestymiskieltoasiat käsitellään käräjäoikeudessa kiireellisinä. Hakemuksesta huolimatta väliaikaistakieltoa ole ehditty myöntää ennen varsinaista lähestymiskieltoasian käsittelyä. Tämän vuoksi koin tarpeelliseksi selvittää sen hakemisen kannattavuutta käräjäoikeudesta. Käräjätuomarin 1 mukaan väliaikaistakieltoa haetaan pääsääntöisesti poliisilta, mutta esimerkiksi vastaajan pakoillessa tai muutoin akuutissa tilanteessa voi väliaikaisenkiellon määrääminen tulla kyseeseen käräjäoikeudessa. Tässäkin tilanteessa kuitenkin kiellon tiedoksiantaminen voi tulla ongelmalliseksi, eikä näin ollen kieltoa saada voimaan. Käräjätuomarin 2 yhtyi vastauksessaan siihen, että väliaikaistakieltoa kannattaa hakea poliisiviranomaiselta. Lisäksi väliaikaisenkiellon määrääminen edellyttää poikkeuksellisia olosuhteita, sekä sen käsittelyyn tulee varata vastapuolelle mahdollisuus tulla kuulluksi, jonka jälkeen päätös tulee vielä tiedoksi antaa. Poliisiviranomainen pystyy suorittamaan prosessin kuulustelujen yhteydessä, eli prosessi on huomattavasti nopeampi ja varmempi. Varsinaisen asian kiireellisen käsittelyn vuoksi yleensä väliaikaisenkiellon prosessia ei ehditä saattaa loppuun, ennen kuin istuntokäsittely järjestetään. Myös käräjätuomarin 3 vastaus on yhteneväinen käräjätuomareiden 1 ja 2 vastausten kanssa.

9.8 Muut vaatimukset ja lisätiedot

Lähestymiskieltohakemuslomakkeella pyydetään ilmoittamaan muita vaatimuksia. Työssäni en ole havainnut, että hakemukseen olisi kirjattu muita vaatimuksia. Käräjätuomarin 1 mukaan lähestymiskieltohakemuksella voidaan hakea kiellon lisäksi oikeudenkäyntikulujen korvaamista eikä muita vaatimuksia pääsääntöisesti tutkita. Käräjätuomari 2 edellä mainitun lisäksi vastasi, että muuna vaatimuksena voi olla esimerkiksi yhdessä käsittely toisen vireillä olevan asian kanssa. Käräjätuomari 3 ei tullut vastauksessaan mieleen muita mahdollisia vaatimuksia kuin oikeudenkäyntikulut. Koska hakemuksissa ei juurikaan ilmene esityksiä muista vaatimuksista, koen tarpeelliseksi selventää asiaa joko hakemuslomakkeella tai täyttöohjeessa.

Lisätietojen osalta tilanne on hyvin samankaltainen kuin muiden vaatimusten osalta, ettei näitä yleensä ilmoiteta. Myöskään tietoperustastani ei käy ilmi, mitä lisätiedoilla tarkoitetaan, vaan mielsin tämän olevan tarkoitettu nimenomaan käräjäoikeuden käsittelyn helpottamiseksi. Kuten oletin, käräjätuomarin 2 mukaan lisätietoina tulisi ilmoittaa kaikki istunnon järjestämiseen vaikuttavat seikat: liikuntarajoitteet, ajankohdat, jolloin istuntokäsittely ei sovi esimerkiksi lomamatkan vuoksi tai tulkkauksen tarve. Käräjätuomarin 3 vastauksessaan toteaa, että lisätietoina voisi olla tarpeen ilmoittaa, mikäli haluaa esimerkiksi istuntoon järjestettävän sermit. Sermeillä tarkoitetaan istuntosaliintuotavia väliseiniä, jottei asianosaiset kohtaaisi toisiaan.

9.9 Sijaisedunvalvonta

Lähestymiskieltoasioiden osalta kirjallisuudesta, laista tai esimerkiksi oikeus.fi sivustolta ei ilmene informaatiota sijaisedunvalvonnasta. Tämä on kuitenkin keskeinen silloin, kun äiti tai isä hakee samalla hakemuksella lähestymiskieltoa myös lapsilleen toista vanhempaa vastaan. Käräjätuomari 1 ja 3 ehdotti, että hakemukseen voisi lisätä kohdan, jossa mainitaan sijaisedunvalvonnasta ja annetaan mahdollisuus ehdottaa edunvalvojaa tai jättää asia käräjäoikeuden päätettäväksi. Käräjätuomarin 2 mukaan pelkkä ohjaus sijaisedunvalvojan määräämisestä. Kuitenkin kaikki olivat yksi mielisiä siitä, että tästä mainitsemisen olisi tarpeellinen. Hakija ei välttämättä käräjäoikeuden yhteydenotosta ymmärrä mistä sijaisedunvalvonnasta on kyse, joten tämä mahdollistaa myös asian selvittämisen ennen hakemuksen jättämistä.

9.10 Kehitysehdotukset

Kyselyssä viimeisenä pyydettiin kommentteja ja kehitysehdotuksia nykyiseen hakemuslomakkeeseen. Käräjätuomari 1 ja 3 ei ollut muuta huomautettavaa kuin se, mitä jo aiemmissa vastauksissaan on ehdottanut. Käräjätuomari 2 ehdotuksessaan lisäsi, että hakijalle selvennettäisiin väliaikaisen kiellon vaatimuksia, sillä sen saaminen ei ole automaatio, vaikka olisi

edellytykset varsinaisen lähestymiskiellon määrittämiseksi ja että kiireellisen käsittelyn vuoksi sen hakeminen ei juuri milloinkaan ole tarpeellista.

10 Lopputulos

Tämän opinnäytetyön lopputuloksena on syntynyt toimeksiantajalleni Itä-Uudenmaan käräjäoikeudelle kaksi asiakirjaa: lähestymiskieltohakemuksen täyttöohje ja lähestymiskieltohakemuslomake. Toimeksiantajallani ei ennestään ole ollut lähestymiskieltohakemuksen täyttöohjetta ja hakemuslomakkeena heillä on käytössään valtakunnallinen lähestymiskieltohakemuslomake. Ennen asiaan sen syvällisempää perehtymistä ensimmäisenä vaiheenani oli selvittää se, miten paljon hakemuslomakkeita haetaan kansliasta. Asiakirjat eivät löydy sähköisinä ja ne tulevat vain Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden käyttöön. Tuomioistuinvirasto, joka ylläpitää valtakunnallisia asiakirjamalleja, ei ole toimeksiantajani, joten en voi olla varma siitä, että asiakirjat tulisi käyttöön valtakunnallisesti. Tämän vuoksi halusin selvittää opinnäytetyöni lopputuloksen tarpeellisuutta ennen työhön ryhtymistä.

Selvittäessäni asiakirjojen tarpeellisuutta toteutin suullisen kyselyn Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden henkilökunnalta. Kysely toteutettiin suullisesti, sillä se toteutettiin ennen opinnäytetyön suunnitelman laatimista. Suullisen kyselyn toteutin lainkäyttöosastolla, jossa lähestymiskieltoasioita käsitellään sekä Vantaan kanslian kirjaamon henkilökunnalta. Lainkäyttöosastolta havainnot pohjautuvat lähinnä siihen, mikä osa hakemuksista on kirjoitettu käsin. Tällaiset hakemukset ovat joko haettu jostakin kansliasta tai lomake on tulostettu tyhjänä oikeus.fi -sivustolta. Lainkäyttöosaston mukaan valtaosa hakemuksista saapuvat käsikirjoitettuna valtakunnallisella lomakkeella. Yleensä hakemukset, jotka ovat toimitettu muussa muodossa ovat asianajotoimistojen laatimia. Lainkäyttöosaston mukaan täyttöohjetta pystyttäisiin hyödyntämään myös muun maalaisten asiakkaiden hyödyksi. Kansliahenkilökunnan mukaan hakemus voidaan vastaanottaa vain suomen- tai ruotsinkielisenä, mutta täyttöohje voidaan kääntää useammalle eri kielelle. Näin myös äidinkieleltään muun kuin kotimaan kieliset ymmärtävät mitä hakemuksessa tulee tuoda ilmi.

Käräjäoikeuden kanslian kokemuksen mukaan lähestymiskieltohakemuslomakkeita haetaan kansliasta viikoittain. Asiakkaiden määrä myös vaihtelee viikoittain, mutta yleensä viikossa niitä haetaan enemmän kuin yksi kappale. Yleensä asiakkaat jäävät täyttämään hakemusta kansliaan tai ottavat sen mukaansa. Näin ollen koin asiakirjojen laatimisen hyödylliseksi.

Koska täyttöohjeen osalta vertailu kohtaa tai kehitettävää ei ollut, ennen sen laatimista tuli hankkia paljon pohjatietoa lähestymiskielto aiheesta. Asiakirjojen laatimista ajatellen perehdyin aiheeseen kirjallisuuden, lainsäädännön sekä hallitusten esitysten avulla. Kirjallisuuden

avulla olen pystynyt selvittämään olennaisimmat asiat hakemusmenettelystä, lähestymiskieltoihin sisällöstä sekä selvittänyt miten pääsen tavoitteisiini hyödyntäen oikeusmuotoilua. Täyttöohjeen ja hakemuslomakkeen laatimiseksi perustiedon hankinta oli tärkeää, jotta lopputuloksessa on osattu nostaa esiin oikeat asiat. Tietoperustan avulla olen pystynyt muodostamaan oman näkökulmani siitä, mikä on asiakirjojen laadinnan puolesta ollut tärkeää. Toisekseen tärkeimmässä roolissa on ollut oikeusmuotoiluun perehtyminen, jotta pystyin laatimaan asiakirjat tavoitteideni mukaisesti.

10.1 Lähestymiskieltohakemuslomake

Lähestymiskieltohakemuslomakkeen osalta lähtökohtanani oli kehittää nykyistä valtakunnallista hakemuslomaketta oikeusmuotoilun avulla ymmärrettävämmäksi sekä helppokäyttöisemmäksi. Laatimani ”Pyyntö lähestymiskieltoon määräämiseksi” eli lähestymiskieltohakemuslomake on tämän opinnäytetyön liitteenä (Liite 2).

Kehittämisprojektissa ensimmäiseksi tutustuin valtakunnalliseen hakemuslomakkeeseen. Ensimmäisenä kiinnitin huomiota sen kieliasuun. Oikeusministeriön 2013 julkaistun Selvityksiä ja ohjeita -sarjan pohjalta Finlex on julkaissut lainkirjoittajan oppaan. Tämän mukaan lakikieltä käytetään aina lakeja ja alemman asteisia säädöksiä kirjoitettaessa. Lakikieli pohjautuu hyvästä yleiskielestä ja sen tunnistaa asiallisuudesta, täsmällisyydestä ja yksitulkintaisuudesta. Lakikielen erityisen hyvän kielenkäytön vaatimuksena on, että tekstin tulee olla yksitulkintaista eikä siinä saa käyttää toistoa muutoin, kuin selkeyden ja ymmärrettävyyden takamiseksi. Täsmällisyyden ja yksitulkintaisuuden vuoksi lakikieli voi tavallisen kansalaisen mielestä vaikuttaa monimutkaiselta. Esimerkkinä Finlexin 2014 julkaisemassa oppaassa on käytetty ilmaisua ”lain voimaan tullessa voimassa olleet säännökset” ei voida korvata ilmaisulla ”ennen lain voimaantuloa voimassa olleet säännökset”. Vaikka jälkimmäinen ilmaisu olisi kansalaisen näkökulmasta ymmärrettävämpi, yksitulkintaisuus ei toteudu. Jälkimmäinen ilmaisu kattaa myös mahdolliset säännökset, jotka ovat kumottu lain voimaan tuloon mennessä, ensimmäinen ilmaisu tarkoittaa vain voimassaolevia säännöksiä.⁷⁸

Lakikieltä kirjoitettaessa ymmärrettävyyttä ei voida taata ainoastaan kielellisten seikkojen avulla. Säännökset ovat osa oikeusjärjestyksen kokonaisuutta. Tämän vuoksi ne ovat

⁷⁸ Finlex 2014, 24.1-24.2.3.

ymmärrettävissä vain koko oikeusjärjestyksen tuntemuksen avulla. Kokonaisuuden vuoksi säädökset tulee kirjoittaa myös niin, että se tukee kokonaisuuden ymmärtämistä. Oikeusjärjestyksessä itsestään selvänä pidettyjä asioita ei toisteta, eikä säännöksiä kirjoittaessa voida huomioida yksittäisiä käytännössä esiintyviä tapauksia lakikieltä kirjoitetaan hyvin käsitteellisesti. Lakikieltä on moitittu usein vaikeista lauseenrakenteistaan. Tämän ehkäisemiseksi lakikieltä kirjoittaessa ohjeena on välttää toistoa ja käyttää lyhyitä virkkeitä.⁷⁹

Lakikielessä siis tähdätään ymmärrettävyyteen ja selkeyteen, mutta toisaalta todetaan myös sen olevan käsitteellistä sekä täysin ymmärrettävissä vain koko oikeusjärjestyksen tuntemisen avulla. Tämä luo ongelman kansalaisten näkökulmasta lainsäädännön ymmärrettävyyteen.

Valtakunnallisessa hakemuslomakkeessa on paljon suoria lainauksia lähestymiskieltolaista (898/1998). Hakemuslomake on myös laadittu oikeusministeriön toimesta, joka käyttää asiakirjoissaan lakikieltä. Tämä vaikuttaa olennaisesti myös hakemuslomakkeen ymmärrettävyyteen hakijan näkökulmasta. Hakemuslomakkeen kieliasu on myös hyvin käsitteellinen. Tämä johtaa mielestäni siihen, ettei hakija ymmärrä tarkalleen mitä häneltä odotetaan. Koska usein hakemuksen täyttäjänä on tavallinen kansalainen, tulisi mielestäni oikeusmuotoilua hyödyntää etenkin käytettävässä kielessä. Olen säilyttänyt kieliasussani joitakin ilmaisuja valtakunnallisesta lomakkeesta, mutta lisätäkseen ymmärrettävyyttä olen lisännyt ohjeistukseen täsmennyksiä käyttäen kansalaisten näkökulmasta sopivampaa kieliasua. Hakija voi myös olla mieleltään järkyttynyt kokemustensa takia, jonka vuoksi koin, että hakemuksen tekstin tulee olla täsmällistä ja selkeää. Valtakunnallisessa lomakkeessa esimerkit ovat hyvin suppeita ja osin siitä on huomattavissa lakikielessä käytettävä tiivistys. Toki mielestäni on hyvä, ettei lomake sisällä liikaa tekstiä. Hakija jaksaa lukea ytimekkäät ilmaisut. Mikäli se ei ole ymmärrettävä tai käytännönläheinen, uskon, että tämä on osa syy siihen, miksi hakemukset saapuvat puutteellisina.

Tietoperustassa selvittämäni perusteella lähestymiskieltohakemus voi olla vapaamuotoinen ja siihen kohdistuvat vaatimukset liittyvät ainoastaan sen sisältöön. Seuraavana vaiheena ennen varsinaista toteutusta selvitin millainen ulkoasu hakemuslomakkeelle olisi toimivin. Valtakunnallinen lomake on taulukkomainen ja hyvin pelkistetty, mutta selkeä. Lisäksi myös muut valtakunnalliset asiakirjat ovat ulkoasultaan yhteneväisiä.

Juridiset asiakirjamallit -teoksen esimerkki hakemuksessa on käytetty myös hyvin yksinkertaista pohjaa, jossa hakemuksen eri osat on eroteltu otsikoin ja sisennetyin tekstein.

⁷⁹ Finlex 2014, 24.2.4.

Asiakirjamalli on rakennettu hyvin samankaltaisesti kuin mikä tahansa muu haastehakemus. Mallissa ilmoitetaan ensin osapuolet ja heidän roolinsa asiassa sitten vaatimukset ja perusteet, poliisitutkinnasta ja viimeisenä kirjalliset todisteet sekä henkilötodistelu. Asiakirjamallin sisältö on huomattavasti suppeampi kuin mitä valtakunnallisessa lomakemallissa. Uskon eron johtuvan siitä, että valtakunnallinen malli pyrkii ohjeistamaan täyttäjää.⁸⁰ Itä-Uudenmaan käräjätuomareiden sekä itseni mielestä on myös suotavampaa käyttää entistä mallia sellaisenaan ja käyttää tarkentavia kohtia hakemuksen täyttämisen helpottamiseksi. Tämä myös osaltaan voi vähentää sitä riskiä, että hakemukset saapuisivat käräjäoikeuteen puutteellisina.

Työkokemukseni perusteella asianajotoimistojen toimittamat hakemukset ovat vapaamuotoisia ja he käyttävät usein omia asiakirjapohjiaan. Niissä käytetään asianajotoimiston logoa sekä ne on jäsennelty eritavoin. Asianajajille suunnatuissa asiakirjamalleissa ei niinkään ole panostettu graafiseen osuuteen vaan asiakirjamallit sisältävät kansilehden, josta käy ilmi asianosaisen ja avustajan tiedot sekä asia. Muutoin malli on hyvin yksinkertainen ja siinä on käytetty vain pää- ja alaotsikoita.⁸¹ Kaikissa juridisissa asiakirjoissa oleellista on asiakirjojen selkeä rakenne ja ettei asioita toisteta. Tämän vuoksi otsikointien ja alaotsikoiden käyttäminen on suotavaa, esimerkiksi perustelut ja vaatimukset on eroteltava toisistaan selkeästi.⁸²

Valtakunnallinen lomakemalli on ulkoasultaan samankaltainen kuin muut valtakunnalliset mallit sekä ohjeet.⁸³ Hakemukset eroavat ulkoasultaan huomattavasti. Asianajotoimistojen hakemuksissa asiat ovat kyllä eritelty otsikoin, mutta verrattaessa valtakunnalliseen malliin eri osioihin on yhdistetty useampi valtakunnallisesta pohjat ilmenevä asia. Valtakunnallinen lomakemalli on hyvin taulukkomainen ja siinä on pyritty jäsentelemään tarvittavat asiat yhdeksi osaksi. Mielestäni tämä auttaa hakemuksen täyttäjää, kun asiat ovat eroteltu toisistaan.

Muista vertailukohdista ja vertailusta huolimatta päädyin laatimaan uuden hakemuslomakkeen mukailien nykyistä lomakemallia. Koska lomakemalli on tarkoitus toimittaa myös valtakunnalliselle taholle, ajattelin myös yhteneväisyyden olevan tärkeää heidän hyväksyntänsä saavuttamiseksi. Taulukkomaiseen lomakemalliin on myös helppo jäsenellä otsikoita sekä niihin liittyvää informaatiota ja ohjeistusta niin, että hakemuksen täyttäjällä ymmärtää asian liittyvän halluttuun osioon. Hyödyntämällä edellä mainittua koen, että lomakkeen ulkoasu pysyy myös järjestelmällisempänä ja helppolukuisempana kun asiat ovat jäsenelty taulukon avulla.

⁸⁰ Erkkilä, Ojala & Räike 2010, 458-460.

⁸¹ Fredman 2013, 5 luku.

⁸² Fredman 2013, 898.

⁸³ Oikeus.fi, 2016.

Toisaalta taulukointi voi myös vaikuttaa asiakirjan pituuteen, mutta asioita on eroteltava toisistaan, jotta maallikko pystyy kertomaan tarpeelliset asiat jäsennellysti.

Koska lähestymiskieltoa haettaessa tulee ilmoittaa esimerkiksi päivämääriä tai esimerkiksi kiellon muotoon ja keston liittyviä asioita olen sijoittanut ne heti lomakkeen alkuun. Nämä kuitenkin ovat niin sanotusti yleistietoja ja muodon määrittelyn jälkeen pystytään ilmoittamaan haluttu kesto. Käytössä olevassa lomakkeessa kesto pyydetään ilmoittamaan vasta noin lomakkeen puolivälissä, joka mielestäni voi jäädä täyttämättä siksi, ettei sitä siinä vaiheessa enää huomata. Myös, koska Itä-Uudenmaan käräjäoikeudelle toimitetuista lähestymiskieltohakemuksista valtaosa toimitettiin käsin täytettynä koin tarpeelliseksi jättää enemmän kirjoitustilaa, jotta valmis hakemus säilyisi mahdollisimman yksinkertaisena ja on helppolukuinen myös käsittelevälle taholle. Muuttaessani kirjoitusalueen kokoa huomasin myös, että joissain kohdissa tilaa on jätetty tarvittavaa enemmän, näin pystyin säätämään kirjoitus tilat sopiviksi ilman, että asiakirja itsessään piteni.

Huomattavampana asiana lomakkeelle lisättiin kohta sijaisedunvalvojan määräämisen hyväksyminen ja siihen tehtävään asiamiehen nimeäminen. Tällaista kohtaa ei nykyisessä lomakkeessa ole ollenkaan, vaikkakin kysymys tämän määrääminen tulee yleensä kyseeseen. Kun esimerkiksi vanhempi hakee lapsen puolesta lähestymiskieltoa toista biologista vanhempaa vastaan, ei toinen vanhemmista voi toimia itse lapsensa edunvalvojana oikeusturvan varmistamiseksi. Itse henkilökohtaisesti sekä kyselyyn vastanneet käräjätuomarit kokivat asian esille tuomisen jo hakemusvaiheessa tarpeelliseksi. Käräjäoikeuden tulee joka tapauksessa saada vanhemman hyväksyntä. Asiakirjaa laatiessa pohdimme asiaa oikeusmuotoilun näkökulmasta. Asian selkeyttämistä oli asia tuoda esille hakemuksessa, sillä hakijasta voi tuntua epäilyttävältä, mikäli hän antaa hyväksynnän asialle, jota ei mahdollisesti täysin ymmärrä. Muilta osin hakemuslomakkeella on säilytetty muu sisältö lukuun ottamatta kohtaa, jossa laajennettuun kieltoon pyydetään sisällyttämään myös rajatut alueet. Koska lomakkeella määritellään jo alussa minkä muotoisena kieltoa haetaan, ei käräjätuomarit katsoneet tarpeen määritellä sitä myöhemmin uudelleen.

Ulkoasukysymyksen ratkaisemisen jälkeen halusin puuttua nykyisen lomakemallin kirjoitusasuun. Kuten edellä jo selvitin, lakikieli näkyy myös tuomiistuinviraston asiakirjoissa. Mielestäni maallikoille suunnattujen asiakirjojen kielen tulisi olla mahdollisimman yksiselitteistä ja selkeää, joka helpottaa asian ymmärtämistä. Uudessa lomakemallissa pyrin käyttämään mahdollisimman vähän oikeudellisia käsitteitä ja siihen, että etenkin ohjeistukset olisivat kirjoitettu yksinkertaisesti. Toteuttaakseni oikeusmuotoilua tekstin osalta toimitin lomakkeen luettavaksi kollegoilleni sekä lisäksi käräjätuomareille, asiavirheiden välttämiseksi ja oikeudellisen arvioinnin antamiseksi.

Maallikot sekä kollegani kokivat, että lomake on helpompi täyttää myös ilman ohjetta verrattuna nykyiseen lomakemalliin. Kehitys ehdotuksena lomaketta tarkastelleet henkilöt puuttivat lauseenrakenteisiin sekä äidinkielellisiin asioihin. Käräjätuomareiden osalta korjauksissa tehtiin tarkennuksia ja lisäyksiä lomakkeeseen sisältyneisiin kohtiin asian tarkentamista selkeyttämistä varten. Asiasta ei toteutettu varsinaista kyselyä, palaute kerättiin toimeksiantajan henkilöstöltä.

Opinnäytetyön tuloksena laadittua hakemuslomaketta ja sen toimivuutta oikeusmuotoilun näkökulmasta ei päästy kokeilemaan prosessin aikana. Tämä johtuu siitä, että lomake otetaan käyttöön vasta opinnäytetyön valmistumisen jälkeen.

10.2 Lähestymiskieltohakemuksen täyttöohje

Lähtötilanteena lähestymiskieltohakemuksen täyttöohjeen laatimisessa oli, ettei Itä-Uudenmaan käräjäoikeudella ollut vastaavanlaista asiakirjaa. Käsittääkseni se on virastokohtaista miten paljon ohjeita erilaisien asiakirjojen täyttämiseksi saa. Käräjäoikeudet ovat kuitenkin riippumattomia eikä saa antaa johdattavaa ohjeistusta, joka voisi vaikuttaa ratkaistavan asian lopputulokseen. Lähestymiskieltohakemuksen täyttöohje on opinnäytetyön liitteenä 3.

Täyttöohjeen laatiminen on aloitettu vasta hakemuslomakkeen valmistumisen jälkeen, koska uuden hakemuslomakkeella huomioita on tarkennettu ja rakennetta on osin muutettu tuli miettiä myös sitä, mitä on tarpeen ja mitä voi tuoda esille varsinaisessa täyttöohjeessa.

Selvitystyö ja ulkoasuvalintaan vaikuttaneisiin seikkoihin tein samojen huomioiden pohjalta, jotka ovat kuvattuna lähestymiskieltohakemuslomakkeen osalta edeltävässä kappaleessa. Ulkoasun halusin pitää yhteneväisenä muuhun, mutta tämän osalta oli myös selvää, että asiakirja tulee pituudeltaan pitää mahdollisimman ytimekkäänä. Hakemusta täyttävä tuskin jaksaisi hyödyntää ohjetta, jos se olisi liian pitkä. Ulkoasuun päätymiseen vaikuttivat samat seikat kuin mitä on huomioita hakemuslomakkeen osalta.

Täyttöohjeeseen valitsin ne aihealueet, joita käräjätuomarit korostivat vastauksissaan. Näin ollen täyttöohje tukee parhaiten sitä, että hakemukset toimitetaan käräjäoikeudelle sellaisena, ettei niitä tarvitse täydennyttää. Perustan uskomukseni siihen, että täyttöohjeen avulla pystytään korostamaan olennaisimpia asioita, mitä hakemuksessa tulisi ilmoittaa.

Täyttöohjeessa pyrin välttämään oikeudellisten käyttöä, mutta selostamaan asiat ymmärrettävästi. Lakikielen osalta halusin noudattaa asian tiiviyttä, kuitenkin huomioiden oikeusmuotoilun ja tavoitteeni osalta tietoisuuden lisäämisen.

Ensimmäiseksi täyttöohjeessa muistutetaan henkilötietolomakkeen täyttämisestä ja sen tärkeydestä. Käräjäoikeus ei pysty tavoittamaan osapuolia ilman, että heidän yhteystietonsa on toimitettu asiaan kuuluvalla tavalla.

Kyselytulosten perusteella kärjätuomarit halusivat, ettei esimerkiksi vuoden mittaisen lähestymiskiellon tai väliaikaisen lähestymiskiellon määräämisen pitäisi olla ajatuksena automaatio. Tämän vuoksi asiasta on informoitu täyttöohjeessa ja esitetty tarkempia seikkoja niiden ilmoittamiseksi hakemuksessa. Etenkin väliaikaista kieltoa haettaessa hakijan tulee ymmärtää, että väliaikaisen kiellon määräämiseksi on oltava siihen riittävät perusteet.

Lisäksi perustelujen osalta kärjätuomarit kokivat niiden olevan usein puutteellisia. Perustelut ovat tärkeää laatia huolellisesti asianmukaisen ratkaisun aikaan saamiseksi sekä siksi, että vastapuoli pystyy halutessaan vastaamaan vaatimuksiin.

Täyttöohjeessa on otettu esille myös perheen sisäisen ja laajennetun kiellon määräykset siksi, että hakija erottaa kiellon eri muodot sekä mitä näiden osalta lisäksi tulee ilmoittaa. Jokainen luonnollisesti tulkitsee esimerkiksi laajennetun kiellon osalta sen, miten kielletyt alueet voisi rajata. Muut rajoitukset ja poikkeukset on nostettu esille ohjeessa siksi, että jo hakemusvaiheessa voidaan ottaa esille esimerkiksi yhteisten lasten asioihin liittyvien yhteydenottojen hoitaminen. Tilanteessa, jossa toinen osapuoli ei saavu istuntoon on tästä vaikea sopia osapuolten kesken istunnossa, ja vastapuolella olisi mahdollisuus vastata asiaan kirjallisesti ennen istuntoa. Kokemukseni mukaan ja kyselyä laatiessani kävi ilmi, että kyseinen kohta jätetään hakemuksessa usein tyhjäksi. Tämä voi johtua siitä, ettei hakija välttämättä ymmärrä mitä kyseisessä kohdassa voi ilmoittaa.

Todistelun tärkeyttä painotettiin kärjätuomareiden vastausten perusteella paljon. Mikäli hakija haluaa, että todisteet voidaan ottaa huomioon, varmin tapa siihen on ilmoittaa todisteluettelo heti hakemuksessa ja toimittaa ne mahdollisimman pian kärjäoikeudelle. Kuten tietoperustassa ja kyselyssä on tullut selvitettyksi, niitä todisteita, joita ei ole tiedoksiannettu vastapuolelle, ei voida huomioida pääkäsittelyssä ilman, että vastapuoli saapuu paikalle. Tämän vuoksi ohjeen avulla yritetään selkeyttää sitä, millä tavalla todisteet voidaan ilmoittaa, vaikka niitä ei heti pysty konkreettisesti jättämään kärjäoikeudelle.

Lisätietojen osalta ohjeessa pyritään kiinnittää huomiota siihen, mitä lisätiedoissa voidaan ilmoittaa. Tämä helpottaa kärjäoikeuden valmistautumista itse pääkäsittelyyn, sillä sen järjestämiseen voi liittyä joitain erityistarpeita. Hakija ei myöskään välttämättä ole tietoinen siitä, että istunto on mahdollista järjestää niin, ettei osapuolet kohtaa istunnon aikana vaikka ovatkin henkilökohtaisesti paikalla tai että kärjäoikeus voi järjestää istuntoon tulkin sitä tarvitseville. Lisätietojen ilmoittaminen auttaa pääkäsittelyn sujuvassa toteuttamisessa.

Täyttöohjeen pääsääntöinen tarkoitus on siis lisätä hakijan tietoisuutta sekä helpottaa hakemuksen täyttämistä ja näin ollen sujuvoittaa koko prosessin kulkua. Myös täyttöohje on ollut tarkastettavana kollegoillani ja kyselyyn vastanneilla käräjätuomareilla. Täyttöohjeen huomiot olivat samanlaisia, kuin hakemuslomakkeenkin. Opinnäytetyön prosessin aikana emme päässeet kokeilemaan uuden täyttöohjeen toimivuutta, sillä se otetaan käyttöön vasta opinnäytetyön valmistumisen jälkeen.

11 Johtopäätökset

Opinnäytetyön tutkimusongelmana oli selvittää: miten lähestymiskieltoa haetaan, onko hakemusprosessia mahdollista helpottaa, onko nykyisessä hakemusasiakirjassa puutteita ja miten sitä voi parantaa sekä miten voidaan tuottaa helppolukuista ja ymmärrettävää juridista tekstiä.

Tietoperustan tarkoitus oli selvittää lukijalle olennaisimmat perusteet lähestymiskieltoa ennen kuin aletaan selvittää itse hakemusprosessia. Oli kysymys mistä hakemuksesta tai asiasta on kyse, on tärkeää selvittää asian oleelliset seikat paremman ymmärryksen saavuttamiseksi. Tietoperustan avulla pystyy erottamaan lähestymiskiellon tarkoituksen, sen eri muodot ja niiden erot. Siinä on selvitetty hakemusmenettelyn ja hakemuksen muodon ja tarpeellisen sisällön lisäksi perehdytty sellaisiin seikkoihin, jotka ovat tarpeellisia lähestymiskieltoa haettaessa, kuten kiellon edellytyksiin, kestoon sekä sijaisedunvalvontaan. Näin ollen tietoperusta vastaa opinnäytetyön ensimmäiseen tutkimusongelmaan, miten lähestymiskieltoa haetaan.

Tietoperustan aiheen rajaus on tarkoitettu pitäytymään ainoastaan hakemusvaiheeseen tarpeellisten käsitteiden ja informaation selvittämiseen. Sen lisäksi, että se antaa riittävän kattavan kuvan lähestymiskiellosta ja sen muodoista, se tuo esiin hakemuksessa tarvittavia käsitteitä ja seikkoja, jotka helpottavat hakijan prosessia. Lisäksi se auttaa löytämään oikean tahon, johon hakemuksen voi jättää ja millainen hakemuksen tulee olla, tietoperustasta käy myös ilmi hakemuksen oleellisin sisältö. Näin ollen jo pelkkä tietoperusta voi auttaa hakijaa lähestymiskiellon hakemisessa. Toisaalta tietoperusta on huomattavasti laajempi kuin vaikka täyttöohjeessa on tarpeen tuoda ilmi. Tämä riittää kuitenkin onnistuneeseen tutkimusongelman selvittämiseen.

Seuraavana opinnäytetyö pyrki vastaamaan kysymykseen: onko prosessia mahdollista helpottaa. Opinnäytetyö ei vastaa ongelmaan suoraa. Kuitenkin hakemuksen täyttöohjeen ja uuden hakemuslomakkeen perusteella voidaan todeta sen olevan mahdollista. Ennen opinnäytetyön valmistumista luotuja asiakirjoja ja niiden vaikutusta hakuprosessiin ei pystytty huomioimaan opinnäytetyössä. Tämä olisi vastannut tutkimusongelmaan suuremmin. Kuitenkin voidaan katsoa, että lomakkeen uuden asettelun ja muotoiltujen lomakkeessa ilmenevien huomioiden

avulla prosessi hakijan näkökulmasta on helpompaa. Toisekseen, myös täyttöohje sisältää tärkeitä käsitteitä ja huomioitavia seikkoja, joka myös osaltaan auttaa vastaamaan kyseiseen tutkimusongelmaan. Tämän osalta opinnäytetyössä olisi voitu seurata uusien asiakirjojen vaikutusta, jotta olisi voinut selvittää sitä paremmin, onnistuiko hakemisen helpottaminen konkreettisesti.

Opinnäytetyössä selvitettiin myös sitä, miten juridinen asia pystytään esittämään helposti ja ymmärrettävästi. Tämän osalta tutkimusongelmaan vastaamiseksi opinnäytetyössä on tarkasteltu asiaa oikeusmuotoilun näkökulmasta. Oikeusmuotoilu on antanut työkaluja ja näkökulmia siihen, millä tavoin tämä on mahdollista toteuttaa. Tietoperustassa on selvitetty ne työkalut ja asiat, joita juuri tämän opinnäytetyön toiminnallisessa osuudessa on käytetty. Opinnäytetyössä oikeusmuotoilu ilmenee parhaiten asiakirjoissa käytetyssä tekstissä. Koska niiden muotoilu on pidetty samana, on ollut tarpeellista toteuttaa oikeusmuotoilua sisällöllisesti. Tähän tutkimusongelmaan on vastattu ainoastaan tämän opinnäytetyön näkökulmasta. On olemassa muitakin menetelmiä ja mahdollisuuksia helpottaa juridisen asian ymmärrettävyyden helpottamiseksi, mutta aiheen rajauksen ja työn selkeyden varmistamiseksi tähän tutkimusongelmaan on vastattu suppeammin. Toisaalta, ei myöskään ole tarpeellista tuoda asioita ilmi liian monipuolisesti, jotta työ voidaan toteuttaa onnistuneesti.

Opinnäytetyön keskeisimpinä tuloksina on ollut lähestymiskieltohakemuslomakkeen ja täyttöohjeen laatiminen. Tämän osalta on myös vastattu tutkimusongelmaan sen osalta, onko nykyisessä lomakkeessa kehitettävää ja miten sitä voisi parantaa. Opinnäytetyössä ei asetettu tutkimusongelmaa täyttöohjeen osalta, sillä lähtökohtaisesti sitä alettiin luoda ilman mitään pohjaa. Ajatuksena on ollut luoda yhtenäiset asiakirjat, kuitenkin niin että ohje on mahdollista hyödyntää myös ilman opinnäytetyössä laadittua hakemuslomaketta.

Toimeksiantajani koki asiakirjan tarpeelliseksi, sillä useat hakevat lomakkeen käräjäoikeudesta ja jo aiemmin mainitun hakemusten puutteellisuuden vuoksi. Kiireellistä prosessia ei ole välttämättä pystytty viemään halutussa tahdissa eteenpäin. Tietenkin on myös muita seikkoja, jotka vaikuttavat prosessin etenemiseen, eikä niitä pystytä korjaamaan opinnäytetyössä tapahtuneen kehittämisen avulla. Opinnäytetyö on myös tämän osalta auttanut helpottamaan henkilöiden tilannetta, jotka muutenkin ovat hankalassa elämäntilanteessa. Tämän vuoksi opinnäytetyön tulos on koettu merkitykselliseksi.

Opinnäytetyössä on pystytty hyödyntämään ajateltuja tutkimusmenetelmiä onnistuneesti pääasian toteuttamisen tueksi. Sen lisäksi, että tietoperusta selvittää pääsääntöisen sisällön ja oleellimmat seikat, on kyselyn laatiminen ja siitä saadut tulokset auttaneet aiheeseen syventymisessä. Luotettavuuden ja vielä laajemman näkökulman saavuttamiseksi olisi ollut toivottavaa saada lisää vastauksia opinnäytetyössä toteutettuun kyselyyn. Kuitenkin, koska kohde henkilöitä on ollut suhteellisen vähän eli seitsemän henkilöä olen katsonut kolmen vastauksen riittävän toiminnallisen osuuden toteuttamiseksi. Koska tarkoituksena on ollut luoda

kyseiset asiakirjat toimeksiantajalle, on opinnäytetyössä huomioitu heidän tahtotilansa. Näin ollen ei tullut kyseeseen teettää kyselyä henkilöiltä, jotka eivät käsittele lähestymiskieltoasioita. Silloin heidän vastauksensa ei olisi perustunut lainkaan kokemukseen, tai heidän kokemuksistaan olisi ollut jo vuosia. Näin ei olisi saanut tarpeeksi selvitystä siitä, mitkä ovat oleelliset kehityksen kohteet hakemuslomakkeessa. Vastaukset olisivat perustuneet lain tulkin-taan, jota on toteutettu niin tietoperustassa kuin jo kyselyyn vastanneiden toimesta.

Kyselyn ja oikeusmuotoilun, sekä kollegoiden avulla hakemuslomakkeen kehittäminen on ollut mielenkiintoinen prosessi. Kyseenalaistamalla asettelua ja opiskelijan roolissa on tullut asetta hakijan rooliin ja yrittää ajatella, miten lomakkeesta tulisi mahdollisimman selkeä. Koska opinnäytetyössä ei ehditty kokeilemaan konkreettisesti asiakirjojen toimivuutta, on sen selkeys ja juridisen näkökulman oikeellisuus tarkastettu Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden työntekijöiden avulla. Hakemuslomakkeen helppotäyttöisyyttä ja selkeyttä on pystytty testaamaan niiden työntekijöiden avulla, jotka eivät ole käsitelleet kyseisiä asioita, joten käsitteetkään eivät ole tutuimpia mahdollisia. Koska kyseessä on juridiikkaan liittyviä asiakirjoja, on niiden sisältö katsottu tarpeen vielä tarkastaa myös käräjätuomareilla.

Tutkimuksen tuloksena tutkimusongelmaan voidaan vastata, että lomakkeessa on ollut kehitettävää ja sitä on voitu parannella selkeämmän asettelun ja sisällön avulla. Varsinainen lopputulos olisi ollut vielä paremman lopputuloksen savuttamiseksi tarpeellista, mutta tällöin opinnäytetyön prosessin kesto olisi tullut kohtuuttoman pitkäksi. Asiakirjat olisi otettu käyttöön ensin vain Itä-Uudenmaan käräjäoikeudessa ja sen seuranta olisi pystytty toteuttamaan vain Vantaan kansliassa. Toimivuuden seurannalle olisi tullut varata usea kuukausi, sillä kaikki hakijat eivät hae lomaketta käräjäoikeuden kansliasta. Näin ollen vertailu kohtia tulisi kerätä enemmän, jotta tuloksia voitaisiin tarkastella konkreettisesti.

Kuten mainittua, täyttöohje on luotu ilman toista kehitettävää asiakirjaa. Tämän osalta oli luonnollista, että siihen valitaan sellaiset aihealueet, jotka ovat hakemuksen kannalta tärkeimpiä sekä vieraimpia aiheita. Koska laki ja sisältö molemmissa asiakirjoissa on perustunut samaan lakiin ja asiaan on molempien osalta tutkimus voitu toteuttaa yhdessä. Kysymyksenä on ollut se, miten syvällisesti asiat avataan jo hakemuslomakkeessa ja mitä asioita tarkennetaan täyttöohjeessa.

Mielestäni opinnäytetyö on onnistunut niin tietoperustan kuin toiminnallisen osuudenkin osalta. Tietoperustan aiheen rajaus ja laajuus vastaa ja tukee sitä, mitä toiminnallisessa osuudessa tarvitaan. Lisäksi opinnäytetyö on suoritettu itsenäisesti ja oma-aloitteisella työskentelyllä on saatu aikaan sellaiset asiakirjat, joita on tarvinnut vain hienosäätää ennen kuin se on voitu viedä toimeksiantajalla käyttöön otettavaksi. Opinnäytetyössä on päästy tavoitteisiin ja se vastaa jokaiseen asetettuun tutkimusongelmaan. Sen oleelliset kehityskohdat vaativat paljon pidemmän prosessin. Pituuksiensa nähden asiakirjojen toimivuuden

tutkimuksesta ei myöskään saisi aikaan sellaista julkista materiaalia, jolla olennaisesti pystyttäisiin todentamaan työn onnistuneisuutta.

Lähteet

Painetut

Fredman, M. 2013. Rikosasianajajan käsikirja. Helsinki: Alma Talent Oy.

Grönfors, M. 2011. Laadullisen tutkimuksen kenttätömenetelmät. Hämeenlinna: SoFia Sosiologi-filosofiapu.

Erkkilä, M., Ojala, J. & Räike, P. 2010. Juridiset asiakirjamallit. Helsinki: Edita.

Helminen, K. & Kuusimäki, M. & Rantaeskola, S. 2012. Poliisilaki. Helsinki: Talentum.

Hirvonen, A. 2011. Mitkä metodit? . Helsinki: oikeustieteen julkaisuja 17.

Hytönen. 2008. Kiellot rangaistusten oheisseuraamuksena. Edilex. Lapin yliopisto: Pro gradu - tutkielma.

Jokela, A. 2015. Pääkäsittely, todistelu ja tuomio. Oikeudenkäynti III. Helsinki: Alma Talent.

Jokela, A. 2018. Rikosprosessioikeus. Helsinki: Alma Talent Oy.

Kaitue, S., Noponen, T. & Slåen, A. 2007. Yleistä muttei yksityistä oikeudelliset keinot lähisuuhdeväkivallasta selviytymiseen. Helsinki: Edita.

Lappi-Seppälä, T. 2000. Rikosten seuraamukset. Porvoo: Ws Bookwell Oy.

Lappi-Seppälä, T., Hakamies, K., Helenius, D., Koskinen, P., Majanen, M., Melander, S., Nuotio, K., Nuutila, A., Ojala, T. & Rautio, I. 2019. Rikosoikeus. Helsinki: Alma Talent Oy.

Leppälä, J. & Rantala, K. 2008. Perheen sisäinen lähestymiskielto: oikeudellisia ongelmakohtia. Oikeus 3/2008.

Litmala, M. 2002. Lakiopas avioeroon. Juva: WSOY.

Niemi-Kiesiläinen, J. 2004. Rikosprosessi ja parisuhdeväkivalta. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Niemi. 2010. Koti - vaarallisin paikka vai rauhan tyyssija? Lakimies 7-8/2010, 1249-1265.

Rautio, Jaakko 2004. Perheen sisäisestä lähestymiskiellosta. Defensor Legis 2004/5, 851-864.

Ropponen, M. 1999. Lähestymiskielto opas. Helsinki: Stakes.

Smolej, M., Leppälä, J., Jokinen, A. & Rantala, K. 2008. Kaltevalla pinnalla: perheen sisäisen lähestymiskiellon arviointitutkimus. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 2008.

Tikka, Eeva 2001. Lähestymiskieltolaki ja käytännön kokemuksia sen soveltamisesta. Defensor Legis 2001/2, 251-261.

Tornberg, J. & Kuuliala, M. 2015. Suomen edunvalvontaoikeus. Helsinki: Alma Talent Oy.

Välimäki, P. 2013 Edunvalvontaoikeus. Helsinki: Alma Talent Oy.

Sähköiset

Finlex. 2014. Lainkirjoittajan opas. Viitattu 15.2.2020.

<http://lainkirjoittaja.finlex.fi/24-lakikieli/24-2/>

HE 41/1998. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi lähestymiskiellosta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Viitattu 6.10.2019.

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_41+1998.pdf

HE 144/2003. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi lähestymiskiellosta annetun lain muuttamisesta ja laiksi rikoslain 21 luvun 17 §:n kumoamisesta. Viitattu 7.10.2019.

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_144+2003.pdf

HE 155/2014. Hallituksen esitys eduskunnalle naiseen kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen hyväksymisestä sekä laeiksi yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta, rikoslain 1 luvun 11 §:n muuttamisesta ja ulkomaalaislain 54 §:n muuttamisesta. Viitattu 12.10.2019.

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_155+2014.pdf

Hagan, M. 2017. Legal desing. Viitattu 4.11.2019.

<http://www.lawbydesign.co/en/legal-design/>

Hagan, M. & Kim, M. Desing for Dignity and Procedual Justice. Viitattu 25.3.2020.

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2994354

Haapakangas, K. 2017. Lähestymiskieltojen määrä on laskussa. Viitattu 19.1.2020.

<http://tilastokeskus.fi/tietotrendit/artikkelit/2017/lahestymiskieltojen-maara-on-laskussa/>

Hietanen, H. 2018. Legal desing - oikeudellinen muotoilu korjaa juristien puutteet. Viitattu 4.11.2019.

<https://www.turre.com/legal-design-teesit/>

Koivukangas, L. 2018. Käytännön oikeusapuopas väkivaltarikoksen uhrille. Rikosuhripäivystys 2018. Viitattu 27.11.2019.

<https://www.riku.fi/binary/file/-/id/73/fid/627/>

Kronström, S. 2016. Legal desing, miksi tästä puhutaan? Viitattu 25.3.2020.

<https://hankintaturisti.com/2016/11/24/legal-desing-miski-tasta-puhutaan/>

Oikeus.fi 2019. Itä-Uudenmaan käräjäoikeus. Viitattu 7.10.2019.

<https://oikeus.fi/karajaoikeudet/ita-uudenmaankarajaoikeus/fi/index.html>

Oikeusministeriö 2019. Arviomuistio lähestymiskiellon valvonnan tehostamisesta valmistunut. Viitattu 17.1.2020.

https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1410853/arviomuistio-lahestymiskiellon-valvonnan-tehostamisesta-valmistunut?utm_source=dlvr.it&utm_medium=twitter

Oikeusministeriö & Sisäasiainministeriön poliisiosasto. Lähestymiskielto. Viitattu 10.10.2019.

https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/polii-siwwwstructure/14949_lahestymiskielto_suomi_2009.pdf?0eaf6472c65bd488

Toimintakertomus 2018. Hyvinkään käräjäoikeus, Itä-Uudenmaan käräjäoikeus, Tuusulan käräjäoikeus ja Vantaan käräjäoikeus. Viitattu 6.10.2019.

<https://oikeus.fi/karajaoikeudet/ita->

[uudenmaankarajaoikeus/material/attachments/oikeus_karajaoikeudet_ita-uudenmaankarajaoikeus/ita-uudenmaankarajaoikeudenliitteet/Btnc4f6UL/TOIMINTAKERTOMUS_VUO-DELTA_2018.pdf](https://www.finlex.fi/material/attachments/oikeus_karajaoikeudet_ita-uudenmaankarajaoikeus/ita-uudenmaankarajaoikeudenliitteet/Btnc4f6UL/TOIMINTAKERTOMUS_VUO-DELTA_2018.pdf)

Turun hovioikeuden ratkaisu 1077/2017. Viitattu 7.10.2019
<https://www.finlex.fi/fi/oikeus/ho/2018/tho20181077>

Lait

Avoliittolaki 234/1929.

Laki holhoustoimesta 442/1999.

Laki lähestymiskiellosta 898/1998.

Oikeudenkäymiskaari 4/1734

Rikoslaki 39/1889.

Julkaisemattomat

Käräjätuomari 1 vastaukset kyselyyn 28.11.2019.

Käräjätuomari 2 vastaukset kyselyyn 9.12.2019.

Käräjätuomari 3 vastaukset kyselyyn 22.12.2019.

Kuviot

Kuvio 1: Lähestymiskieltoasioiden ratkaisut 2016	21
Kuvio 2: Lähestymiskieltohakemuksen pääpiirteinen sisältö.	23
Kuvio 3 : Oikeusmuotoilun muodostuminen.....	26
Kuvio 4 : Oikeusmuotoiluprosessi.....	27

Kuvio 1: Lähestymiskieltoasioiden ratkaisut 2016.

Kuvio 2: Lähestymiskieltohakemuksen pääpiirteinen sisältö

Henkilötiedot

- Hakijan tiedot
- Vastaajan tiedot
- Suojattavan/suojattavien tiedot

Pyynnön sisältö ja perustelut

- Haettavan lähestymiskiellon muoto
- Perustelut
- Perheen sisäisen- tai laajennetun lähestymiskiellon lisämääräyksen yksilöiminen
- Kiellon rajoitukset ja poikkeukset
- Todistelu
- Kiellon voimassaoloaika
- Väliaikainen kiello

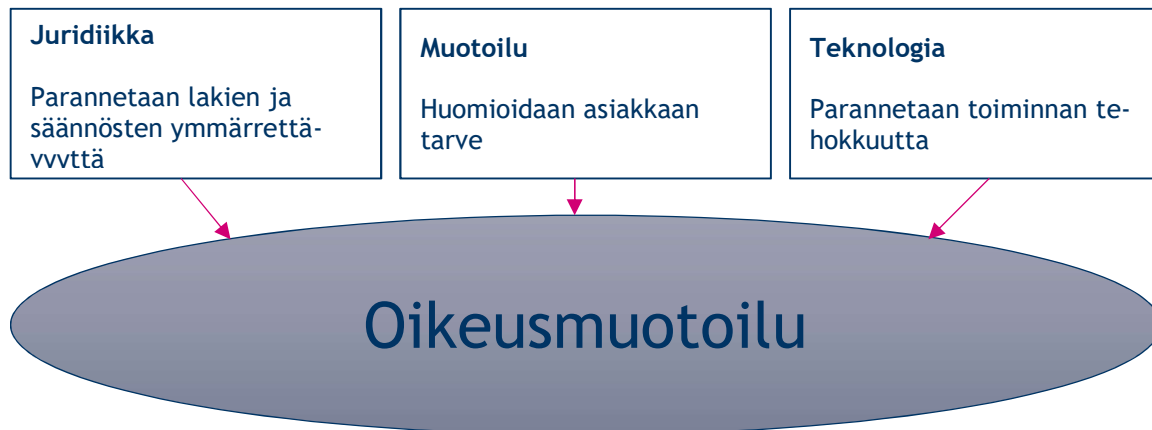
Muut vaatimukset

Lisätiedot

Liitteet

Allekirjoitus

Kuvio 3: Oikeusmuotoiluun muodostuminen

Kuvio 4: Oikeusmuotoiluprosessi

Liitteet

Liite 1: Kysely Lähestymiskieltohakemuksesta	57
Liite 2: Lähestymiskieltohakemuksen täyttöohje	59
Liite 3: Lähestymiskieltohakemus	61

Liite 1: Kysely Lähestymiskiellohakemuksesta

KYSELY LÄHESTYMISKIELTOHAKEMUKSESTA

Pyyntö lähestymiskiellon määräämisestä

Milloin olisi perusteltua hakea laajennettua kieltoa perusmuotoisen sijaan?

Mistä seikoista hakija voisi erottaa tarvitsevansa perusmuotoisen lähestymiskiellon? Entä laajennetun?

Onko asiakkaan mahdollista hakea perheen sisäistä kieltoa laajennettuna? Jos on, milloin perheen sisäisessä kiellossa voidaan katsoa, että perusmuotoisen sijaan olisi tarpeen määrätä laajennettu lähestymiskiello?

Perusteluiden sisältö

Mitkä ovat perusteluiden osalta tärkeimmät asiat, jotka ehdottomasti pitäisi tuoda esille?

Millaisten seikkojen avulla hakija pystyy selvittämään rikoksen uhan laatua ja toistuvuutta?

Millaiset seikat ilmentävät hakijan käsitystä häirinnän ja uhan jatkumisesta?

Perheen sisäisen kiellon lisämääräykset

Miten yleisimmin kieltoon määrätty henkilö saa tarpeelliset tavaransa asunnoltaan?

Laajennetun lisämääräykset

Laajennettu lähestymiskiello pyydetään koskemaan oleskelua alla mainittujen suojeltavan henkilön oleskelupaikkojen läheisyydessä selostetulla alueella ja mainittuina aikoina.

Kuinka merkityksellinen edellä olevan kuvan mukaisen kohta on hakemuksessa asian käsittelyn kannalta? Voisiko tämän kohdan poistaa hakemuksesta?

Kielletyksi vaadittavien paikkojen yksilöinti:

Miten kielletyn alueen rajat ja mahdollinen ajankohta tulee yksilöidä?

Kiellon rajoitukset ja poikkeukset

Miksi mahdolliset muut rajoitukset ja poikkeukset ovat tarpeen tuoda esille jo hakemusvaiheessa?

Millaisia yhteydenottoja voidaan pitää asiallisina ja tarpeellisina lapsiin liittyvien asioiden lisäksi?

Todistelu

Asiakas täyttää lähestymiskiellohakemusta, mutta hänellä ei ole heti antaa kirjallisia todisteita, miksi todisteiden luettelointi on silti tarpeen?

Voimassaoloaika

Milloin hakijan olisi hyvä hakea kieltoa enimmäisaikaa lyhyemmäksi ajaksi vai onko mielestäsi hakemuksessa oleva kohta voimassaolon määrittämiseksi tarpeeton? (lukuun ottamatta perheen sisäistä kieltoa)

Väliaikainen kieltö

Milloin ja miksi väliaikaista kieltoa kannattaa hakea poliisin sijaan käräjäoikeudelta?

Muut vaatimukset

Onko hakijalla mahdollista esittää muita vaatimuksia kuin oikeudenkäyntikulujen osalta? Jos on mitä?

Lisätietoja

Mitkä miellät lähestymiskieltö hakemuksen lisätiedoiksi? Hakemuksessa esimerkkinä: ”Esim. asiaan osallisten kuulemiseen vaikuttava seikat (miksi asia ei siedä viivytystä, kieltoon määrättäväksi vaadittua henkilöä ei tavoiteta)”

Sijaisedunvalvonta

Olisiko hakemuksessa tarpeen olla maininta edunvalvojan sijaisesta?

Onko nykyinen valtakunnallinen hakemus pohja mielestäsi hyvä? Mikäli mielestäsi siinä on kehityskohtia, mitkä ne ovat?

Liite 2: Lähestymiskieltohakemuksen täyttöohje

LÄHESTYMISKIELTOHAKEMUKSEN TÄYTTÖOHJE

Lähestymiskieltoa hakiessa tulee käräjäoikeudelle toimittaa lähestymiskieltohakemuksen (Pyyntö lähestymiskielon määräämiseksi) lisäksi erillinen yhteystietolomake, josta ilmenee hakijan, suojattavien, henkilön, jota vastaan kieltoa haetaan sekä todistajien yhteystiedot. Yhteystiedoissa on hyvä ilmoittaa vastapuolen muiden yhteystietojen lisäksi myös työpaikan osoite, puhelinnumero ja/tai sähköpostiosoite.

<p>Kiellon laajuus</p>	<p>Lähestymiskieltoa voidaan hakea perusmuotoisena tai laajennettuna. Lähestymiskieltoon määrätty henkilö ei saa tavata hakijaa eikä olla häneen yhteydessä tai sitä yrittää tai seurata tai tarkkailla hakijaa. Lisäksi laajennetussa lähestymiskiellossa voidaan määrittää eri alueita ja ajankohtia, jossa lähestymiskieltoon määrätty ei saa kieltoon määräämisen jälkeen oleskella.</p> <p>Lähtökohtaisesti lähestymiskielto määrätään perusmuotoisena. Laajennettu lähestymiskielto määrätään tilanteissa, joissa perusmuotoinen ei ole riittävä. Laajennettu lähestymiskielto voi tulla kyseeseen, kun ilmenevä häirintä kohdistuu nimenomaan tietyissä paikoissa kuten kotiosoitteessa ja sen piha-alueella, työpaikalla, loma-asunnolla tai muulla vastaavalla paikalla puhelimitse tai muun sähköisen muodon avulla ilmenevän häirinnän lisäksi tai sen sijaan.</p> <p>Myös perheen sisäinen lähestymiskielto voidaan määrätä perusmuotoisena tai laajennettuna. Mikäli esimerkiksi häirintää ilmenee työpaikan tai muun vastaavan vakituisen oleskelupaikan läheisyydessä voi olla tarpeellista hakea laajennettua perheen sisäistä lähestymiskieltoa.</p>
<p>Perustelut</p>	<p>Perusteluissa tulee tuoda ilmi ne tapahtumat mitkä ovat johtaneet lähestymiskiellon hakemiseen eli mitä on tapahtunut. Onko tapahtunut henkeen terveyteen tai vapauteen kohdistunut rikos, jos on, millaista se on ollut. Sekä miten henkilö toimii häiritäkseen, milloin ja miten usein tapahtumia on ollut tai häirintää on ilmennyt. Perusteluissa on myös hyvä ilmentää, miten itse on suhtautunut koettuun häirintään tai uhkaan ja miten se on vaikuttanut itseensä. Myös se miten tuntee henkilön, jota vastaan hakee kieltoa.</p> <p>Häirintää ja rikoksenuhan laatua voidaan ilmentää kertomalla, millaisia viestejä (sisältö) on vastaanottanut, yrittäkö henkilö muuten tavoitella puhelimitse tai henkilökohtaisesti, onko tapahtunut pahoinpitelyä tai muuta väkivallan uhkaa (jos on, onko asiasta tehty rikosilmoitusta) sekä miten usein näitä ilmenee. Esimerkiksi jos henkilön kerrotaan olevan väkivaltainen, tulisi väite perustella: mitä ja milloin on tapahtunut, jotta se voidaan todeta oikeaksi.</p> <p>Häirinnän ja uhan jatkuvuutta voi perustella menettelyn jatkuvuudella, esimerkiksi jos henkilö jatkaa yhteydenpitoa kielloista huolimatta, kerrottu häirintä on kestänyt pitkään jo ennen kiellon hakemista.</p>
<p>Perheensisäisen lähestymiskiellon lisämääräykset</p>	<p>Määrättäessä perheensisäinen lähestymiskielto vastapuolen tulee poistua kotoaan ja hänellä on oikeus saada sieltä tarvittavat henkilökohtaiset tavarat. Hakija voi antaa oman ehdotuksensa siitä, miten ja kenen läsnä ollessa tavarat voidaan hakea.</p> <p>Asiasta voidaan sopia vasta lähestymiskieltoasian istunnossa. Tapa määrätään tuomiolla esimerkiksi määräämällä tietty päivä, jolloin tavarat voidaan noutaa.</p>

Laajennetun lähestymiskiellon lisämääräykset	Laajennettua lähestymiskielloa hakiessa kielletyt alueet tulee nimetä ja määritellä mahdollisimman yksinkertaisesti ja selkeästi. Paikat voidaan määritellä ainoastaan esimerkiksi kotitai työpaikanosoitteella. Mikäli halutaan rajoittaa henkilön oleskelua laajemmalta alueelta, kielletty alue voidaan määritellä metreissä (esim. 200 metriä kotiosoitteesta). Sekä jos esimerkiksi työpaikan läheisyydessä oleskelu on riittävää kieltää vain työaikana, voidaan määrittellä, että tietyssä paikassa henkilö ei saa oleskella kello 8.00-16.00 välisenä aikana. Ajankohdan määrittäminen ei ole välttämätöntä.
Rajoitukset ja poikkeukset	Rajoituksilla ja poikkeuksilla viitataan jo ennalta sovittuihin tapaamisiin tai tarvittaviin yhteydenottoihin, jotka ovat välttämättömiä esimerkiksi lasten yhteishuoltajuuden vuoksi. Tai on muut asiat, joiden vuoksi on tarpeellista olla yhteydessä. Sallituista yhteydenotoista voi myös esittää ehdotuksen, miten yhteydenottojen halutaan tapahtuvan (esim. ainoastaan tekstiviesteillä) Ilmoittaminen on tarpeellista, jotta ne voidaan huomioida mahdollisessa ratkaisussa.
Todistelu	<p>Todisteena voidaan esittää teksti-, kuva-, ääni- tai videotallenteita. Todiste on oltava sellaisessa muodossa, että sitä voidaan kopioida ja arkistoida.</p> <p>Yleensä vastapuolella ei ole velvoitetta saapua istutokäsittelyyn henkilökohtaisesti vaan asia voidaan ratkaista poissaolosta huolimatta. Näin ollen ennen istuntoa vastapuolen tulee saada tiedokseen kaikki ne todisteet, jotka asiassa esitetään. Tiedottomattomia todisteita ei voida ottaa huomioon ilman, että vastapuoli on näistä tietoinen. Esimerkiksi jos todisteet tuodaan vasta istuntoon ja vastapuoli ei tule paikalle, ei niihin voi vedota. Tämän vuoksi on tärkeää kertoa hakemuksessa mitä todisteina aikoo esittää vähintään luetteloimalla ne hakemukseen. Todisteiden luetteloinnin yhteydessä tulisi myös kertoa mitä kyseisellä todisteella näytetään toteen.</p> <p>Esim.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Tekstiviestit <p>Teema: jatkuva häirintä ja uhkailu</p> <p>Varsinaiset todisteet voidaan toimittaa käräjäoikeudelle hakemuksen jättämisen jälkeen, mutta toivottavaa olisi toimittaa ne mahdollisimman pian hakemuksen jättämisestä ja mielellään ennen asian tiedoksiantamista tai hyvissä ajoin ennen istuntoa tiedoksiantamista varten.</p>
Väliaikainen kiello	<p>Kyseinen kohta täytetään vain haettaessa myös väliaikaista lähestymiskielloa. Väliaikainen kiello määrätään vain, mikäli suojan tarve voidaan katsoa ilmeiseksi ja tilanne vaatii kiellon voimaantuloa välittömästi esimerkiksi huomattavan uhan ja hakijan pelkotilan vuoksi.</p> <p>Myös väliaikaista kielloa määrättäessä vastapuolelle tulee varata oikeus tulla kuulluksi tai häntä tulee todisteellisesti tavoitella. Koska käräjäoikeudessa lähestymiskielloasiat käsitellään kiireellisinä, ei yleensä väliaikaista kielloa ehditä määräämään ennen varsinaista istutokäsittelyä.</p>
Lisätiedot	Lisätiedoissa on hyvä ilmoittaa istutokäsittelyn järjestämiseen vaikuttavia asioita. Tällaisia voivat olla esimerkiksi lomamatkat lähiaikoina, jolloin istuntoa ei voida järjestää, tulkkauksen tarve itselle vastapuolelle tai todistajalle (tulkkauksen tarviataan aina kun osapuolella ei ole riittävää suomen kielen taitoa), sermin asettaminen istutosaliin tai muita vastaavanlaisia erityisjärjestelyjä, jotka ovat välttämättömiä istunnon järjestämiseksi.

Liite 3: Lähestymiskieltohakemus

Käräjäoikeus täyttää viereiset kentät.

Muut kentät täyttää hakemuksen laatija.

HUOM! Muista täyttää myös yhteystietolomake.

PYYNTÖ LÄHESTYMISKIELLON MÄÄRÄÄMISEKSI

Saapumispäivä	Asianumero
---------------	------------

Kiellon hakija	Nimi / Virka-asema ja nimi	
Henkilö, jota vastaan kieltoa pyydetään	SUKUNIMI ja etunimet	Henkilötunnus/syntymäpäivä
	Katuosoite, postinumero ja -toimipaikka	
Henkilöt, joita kiellolla on tarkoitus suojata	SUKUNIMI ja etunimet	
Sijaisedunvalvonta	<p>Mikäli kieltoa pyydetään myös alaikäisten yhteisten lasten suojaksi eli vastapuolena on lasten toinen huoltaja, käräjäoikeus harkitsee sijaisedunvalvojan määräämistä.</p> <p>☐ Suostun, että käräjäoikeus tarvittaessa määrää sijaisedunvalvojan</p> <p>☐ Mikäli sijaisedunvalvoja tulee kyseeseen, ehdotan tehtävään:</p> <p>_____</p>	

PYYNNÖN SISÄLTÖ JA PERUSTELUT

Pyydettävä kielto	☐ Lähestymiskielto	☐ Perheen sisäinen lähestymiskielto
Pyydettävän kiellon laajuus	☐ Perusmuotoinen lähestymiskielto Kieltoon määrätty henkilö ei saa tavata suojattavaa henkilöä eikä muutoin ottaa yhteyttä tai sitä yrittää. Lisäksi perheen sisäiseen lähestymiskieltoon määrätyn henkilön on poistuttava asunnosta, jossa hän ja suojattava henkilö asuvat vakituisesti, eikä hän saa palata asuntoon.	
	☐ Laajennettu lähestymiskielto Perusmuotoisen kiellon sisällön lisäksi kieltoon määrätty henkilö ei saa oleskella esimerkiksi suojattavan henkilön vakituisen asunnon, työpaikan tai muun tuomiossa erikseen määritellyn alueen läheisyydessä.	
Pyydettävän kiellon kesto	Lähestymiskielto pyydetään määrättäväksi ☐ vuodeksi ☐ _____ kuukaudeksi Lähestymiskielto voidaan määrätä enintään yhdeksi vuodeksi ja perheen sisäinen lähestymiskielto enintään kolmeksi kuukaudeksi . Kieltoa voidaan hakea myös lyhyemmäksi ajaksi, mikäli uskoo häirinnän loppuvan esimerkiksi muuton johdosta aikaisemmin.	

Perustelut	Selostus tapahtumista, häirinnän ja mahdollisen rikoksen uhan laadusta ja toistuvuudesta sekä käsitys häirinnän jatkuvuudesta. Millaista häirintä/uhka on, milloin ja kuinka usein tätä tapahtuu? Pyydettäessä laajennettua lähestymiskieltoa tulee perustella, miksi on tarpeellista kieltää henkilön oleskelu jäljempänä määritellyillä alueilla.
-------------------	---

<p>Perheen sisäisen lähestymiskiellon lisämääräykset</p>	<p>Asuinosoite (kadunnimi, asunnon numero, postinumero ja -toimipaikka), josta kieltoon määrättäväksi pyydetyn henkilön tulee poistua.</p> <p>Hakijan ehdotus miten henkilö saa haltuunsa tarpeelliset henkilökohtaiset tavaransa asuinosoitteesta, mikäli kielto määrätään.</p>
<p>Laajennetun lähestymiskiellon lisämääräykset</p>	<p>Kielletyksi vaadittavan oleskelupaikka, sen tarkka osoitetieto, kielletyn alueen rajat (metrimääräisesti) sekä ajankohta, jolloin oleskelu on kiellettyä.</p>
<p>Lähestymiskiellon rajoitukset ja poikkeukset</p>	<p>Selostus ennakoitavista ja tarpeellisista yhteydenotoista esim. lapsiin, talousasioiden selvittämiseen tai sopimussuhteisiin liittyvistä asioista.</p>

Kirjalliset todisteet	Luettelo esitettävistä todisteista (esim. lääkärintodistus, rikosilmoitus, tuomio aiemmasta lähestymiskielosta, tekstiviestit, puhelutiedot, ääni- ja videotallenteet ym.) ja <u>lyhyt selostus siitä, mitä todisteella näytetään toteen.</u>
Todistajat	Todistajan nimi ja lyhyt selostus siitä, mihin asiaan tai tapahtumaan liittyy todistajaa kuullaan.

Väliaikainen lähestymiskielto	☐ Pyydetään, että hakemuksen mukainen lähestymiskielto määrättäisiin väliaikaisena ennen asian lopullista ratkaisemista	
	Perustelut, miksi lähestymiskielto tarvitaan ensin väliaikaisena	
Muut vaatimukset	Asiaan osalliset vastaavat itse mahdollisista oikeudenkäynnistä aiheutuneista kuluista. Painavasta syytä asiaan osallinen voidaan tuomioistuimessa velvoittaa suorittamaan vastapuolensa oikeudenkäyntikulut osaksi tai kokonaan. Asiaa voidaan pyytää myös käsiteltäväksi yhdessä toisen vireillä olevan rikosasian kanssa.	
Lisätiedot	Esim. käsittelyyn vaikuttavat seikat kuten: tulkkauksen tarve, erityistarpeet tai tiedossa olevat lomamatkat, jolloin käsittelyä ei voida järjestää.	
	☐ Asiaan liittyen on tehty rikosilmoitus	
Liitteet	Hakemuksen ohessa toimitettavat liitteet. (Todisteet on toimitettava käräjäoikeudelle mahdollisimman pian hakemuksen jättämisestä, mikäli niitä ei hakemuksen yhteydessä pystytä toimittamaan)	
Päiväys ja allekirjoitus	Päiväys (paikka ja aika)	
	Hakemuksen laatijan allekirjoitus	Hakemuksen laatijan nimi, ammatti ja asuinpaikka

Lähestymiskieltohakemuksesta peritään oikeudenkäyntimaksu; ei kuitenkaan silloin, kun tuomioistuin määrää pyydetyn lähestymiskiellon. Maksu peritään pääsääntöisesti myös silloin, kun hakemus peruutetaan.